

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

У НІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНІЙ МІСЯЧНИК

РІК VI.

ВЕРЕСЕНЬ — 1955 — SEPTEMBER

Ч. 68

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Качуровський Ігор — Після бурі, поезія	1
Черненко Олександра — Старість, поезія	1
Русальський Вол. — Товариш Гапочка, новеля	2
Смотрич Олександр — Початок, оповідання	5
Гаран Євген — Качконіс, австралійська легенда ...	7
Василева Олена, — Вій	8
Гірняк Йосип — Мистецтво — всенародній скарб ..	9
Риндик Степан — Паҳом, байка	11
Розгін Іван — Всеукраїнський Державний Інститут Експериментальної Ветеринарії	12
Неприцький-Грановський Ол. — Дві поезії	14
Крижанівський Степан — На Болдиній горі	15
Соболев С. — Україна — батьківщина першого літака?	16
Риндик Степан — Будова космосу	17
Уляниченко Т. — Оттава — столиця Канади	19
Битинський М. — Оборона Замостя	22
Діма — Біля моря, поезії	24

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Столиця Канади — Оттава: Будинок Канадійського парламенту (ліве крило і головна вежа).

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ серед інших матеріалів читаєте: Статтю проф. Ю. Шереха про "Місто" В. Підмогильного, недруковану досі ще статтю Юрія Липи та інші матеріали.

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Галецький Юрій, Нью-Йорк	0.50
Слюсар Данило, Лондон, Онт., Канада	2.00
Лобода Іван, Вінніпег, Ман.	1.00
Бутовський Семен, Філадельфія, США	1.50
Шульга Антоніна, Е. Бостон, Масс., США	2.00

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$3.00, піврічна: \$1.75
США — річна: \$3.50, — піврічна: \$2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Німеччині:

P. Domtschenko, (24a) Lubeck, Germany,
Vorwerkerstr. 103, Baracke 10/6a.

В Англії:

A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia

Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

Костенко Іван, Торонто	2.00
Лащук Володимир, Торонто	2.00
Бондаренко В., Буффало, Н. Й., США	3.50
Через п. О. Сосну з Ошави, Онт. — з хрестин сина Олени та Федота Шереметів — Федота 4.00	
Сердечно дякуємо родині Шереметів і їх гостям, а малому Федотові бажаємо здоров'я і щастя, щоб ріс на радість своїм батькам.	

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Дербуш Микола, Міннеаполіс, США	10
Семенюк Зіна, Торонто	3

Сердечно дякуємо всім поширювачам журналу і жертвовавцям. Дуже просимо наслідувати цей добрий приклад. Як видно хочби з прикладу п. М. Дербуша, що за місяць зумів приєднати вже 30 передплатників (див. попереднє число) чи й пані Зіни Семенюк, що в перенасиченому ніби журналом Торонті приєднала 3 передплатники, — поширити журнал завжди можливо, коли цього хоче. А сьогодні кожен новий передплатник нам дуже важить у зв'язку з неперебаченими винятками на купівлі лінотипа.

Редакція

УВАГА!

На прохання адміністрації українського англомовного журналу "PACE", я вишило читачам "Нових Днів" оазовий примірник того журналу. Що зроблять з ним читачі (передплатяти, чи ні), то вже їх справа.

Повідомляю, що ніяких адрес я адміністрації "Pace" не дав: я сам власноручно випакував, налішив адреси і сам здав їх на пошту.

П. Волиняк

ДЕРЕВА-ВЕЛЕТНІ

Серед багатьох дереввелетнів, що ростуть на земній кулі, найбільшими є авкаліти і секвойя. Вони досягають заввишки 150 метрів. Характерно, що таке могутнє дерево, як секвойя, виростає з насіння завбільшки з макове зернятко.

У світі відомі велетенські секвойї віком по 4.000—5.000 років. Щоб уявити собі довголіття такого дерева, варто взяти для прикладу хоч би секвойю віком, скажімо, 2.700 років. Це дерево вже росло і шуміло задовго до нашої ери, коли ще закладалися стіни "Вічного Риму". У той далекий час така країна, як Еспанія, була напівдика і незаселена. Минули віки. Еспанія петрворилась у могутню державу, знамениті мореплавці якої відкривали нові землі і світи.

Секвойї, яка росла на невідкритій ще землі, було понад дві тисячі літ, коли ще тільки народився пра-прадід Христофора Колумба. Минав час. Секвойя росла під вітрами і грозами. І от еспанці прийшли на батьківщину секвойї, відкрили Новий Світ. І знову пройшли віки. Давно розпалась і зникла могутня еспанська імперія... Скільки вмерло і народилось за цей час поколінь!.. А секвойя стоїть і стоятиме ще багато віків.

Яке, справді, довговічне життя!

Секвойя, як говорить наука, у далекі часи росла в Азії, Європі і навіть Гренландії. Уціліла вона тільки в Каліфорнії.

Вчені знаходять нині в землі скам'янілі трупи деревелетнів, по яких вивчають минуле життя нашої планети.

Л. ЛУНСЬКИЙ — ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. — Toronto — WA. 1-3924

Printed in Canada

Олекса Булавицький. Осінні квіти.

Ігор КАЧУРОВСЬКИЙ

ПІСЛЯ БУРІ

Гроза пройшла. І ясність небувала
Лишилася в повітрі. Відпливла,
Мов корабель за обрій, сіра мла,
Що над річною даллю панувала.

Вже п'ятий рік дивлюся я туди,
Де губляться безмежня срібноводі,
Мов хочу щось побачити на сході,
Крім неба і води.

Але сьогодні, там де синь стала вода,
За кораблями й смугами димів,
Мені якісь ввижаються дерева
І прямокутні цяточки домів.

Немов я був сліпий і — прозріваю,
Немов розкрилась темна глибина
І, наче казка, з неї виріна
Далекий берег Уругваю.

А де ж шукати чаклунської снаги,
Щоб викликати хмари чорнохмурі,

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

І град, і грім... — Шоб потім, після бурі,
Побачить рідні береги?

Олександра ЧЕРНЕНКО

СТАРІСТЬ

Минули дні. — Ах, сонцеокі!
Пожовкло листя дерева життя,
І юності відважні кроки
Затихли десь в притворах небуття.

І не поверне вже ніколи
Розкішний і пахучий цвіт весни,
Бо він зів'ялий, і поволі
Спадає з серця. — Чути звук луни

Крізь старости вікно, відкрите
Для подиху колишніх юних літ.
Немов різьбар в деревориті

Карбует ось минуле так свій слід
У пам'яті, щоб пережити
Його у друге спомином, як міт.

Товариш Гапочка

Новеля

Люди з мішками за плечима, розладнані військові частини, вози і гармати, танки і вантажні автомобілі — все це залізним потоком пливло збитим Ромаданським шляхом — на схід і на схід. Наївних схід манив затишком і спокоєм, хоч і мало хто усвідомлював собі, що він іде у нікуди.

Два, три рази на день німецькі літаки з'являлись над нами несподівано, коли людська маса тягнулась у безладі і шумі, і обсипали шлях бомбами і кулями. Люди падали грудьми на збиту землю, де стояли, скорочували свої частини тіла до жахливої непропорційності, щоб стати невидимою комахою, щоб знайти невидиму щілину, і зникнути, бодай, на час. Одні вставали і назавжди губили своїх близких, другі зустрічали тих, сліди про яких уже давно зітерлися з пам'яті.

Я піднявся, коли рокіт літаків уже віддалявся, коли в рядах — командирів без армій і армій без командирів — ладнався якийсь порядок, і зустрівся віч-на-віч з Миколою Ступаком, якого не бачив уже дванадцять років. Я б його ніколи не відізнав, якби зустрів десь на вулиці міста, у мирний час: дванадцять років — це тисячі кілометрів пройдено-го життя, з тисячами інших людей, що йшли поруч, що десь губились по дорозі, що йшли вперед — із славою і без слави.

Микола Ступак не належав до моїх друзів, ми вчилися лише в одному провінційному агротехнікумі: він був на останньому курсі, а я на першому. Запам'яталась мені лише його усмішка — мила і широка усмішка, — яку він носив на своєму обличчі, як тавро вічного оптимізму.

У хвилини первового напруження, коли пам'ять буває найзагостреніша, я раптом видобув з моєї голови і цей образ, один із тисяч забутих.

— А куди тебе дідько несе? — крикнув він так голосно, ніби я стояв щонайменше за пів мілі від нього. — Чи не рови копати до Монгольського кордону?

— Цілком можливо. Я вже кілька разів ті рови копав — від Бугу аж до Сули. Викопаю, кину лопату і відступлю. Все йде пляномірно, як бачиш, і я чомусь певний, що доведеться мені обкопувати Харків...

— Думаю, що пішоходом не встигнеш. Німецькі танки рвуть до Полтави. Вийди на сто метрів за шлях і почуєш, як земля гуде. Пізно, брате.

Микола Ступак був в уніформі рядового червоноармійця, і пілівся він теж не знати куди: його полк був розбитий десь під Тернополем. Воював він лише дві години, а вже два місяці мандрував, і воювати більше не збирався.

І якось дивно було дивитись, як Ступак підкрчував поруділого від тютюну вуса, як глянцовав долонею сіру від пороху лисину, і як по-селянському тупцювався на одному місці в армійських потертих черевиках: чи це була звичка постійного руху, чи боявся він, щоб при повторному налеті літаків його ноги часом не прилипли до землі?

Раптом позад себе я почув дзвінкий і співучий

постріл і, повернувшись, побачив посеред дороги худого і довгорукого капітана, що розмахував наганом і верещав не своїм голосом:

— Ану, торботряси, звертай з дороги! Військо іде першим! Звертай!

У Миколи Ступака військова крилатка, якось сама по собі, злізла на очі, і він розгублено скопив мене за руку:

— Ну, браток, тікаймо звідси! Тікаймо, бо товариш Гапочка тут!

Він випустив ці слова з такою швидкістю, що я ледве зрозумів його: чого тікати і куди тікати?

Ми нахильці збігли з дороги — дороги, що на-гадувала кладовище: з розбитими танками, возами, автомобілями, з раненими, що лежали під деревами. Ступак тягнув мене за руку десь на польові дороги, ми перескочили через глибокий рів, а капітан на шляху все кричав і загрожував:

— Звертай!

Я подумав: товариш Гапочка? Звідки міг взятись тут товариш Гапочка? Що значить цей переполох?

— Чи це справді той самий Гапочка? — спитав я Ступака, коли капітан і дорога були вже далеко, і нас оточила дивна тиша степу.

Микола Ступак звертав усе вліво і вільво і вперто мовчав. Сонце перед заходом чіплялось за його лисину і обсмикувало на чорних обмотках порох. У його ході не було нічого військового.

— Забув охримівського Гапочку? Ну, то я тобі пригадаю...

Десь за пів кілометра від Ромаданівського шляху ми набрели на колгоспну польову клуню — отакий собі ідилійно-романтичний закуток, якому був би радий перший король волоцюг. Ми зайшли туди з відчуттям дивного спокою. Там, здавалось, ми могли б покінчити з війною, не витративши жодної кулі. Лежати на соломі і чекати весни. І, може, так непомітно ми лишилися би в зоні свіжого повітря...

Я твердо вірив, що людина здатна на які завгодно подвиги, крім одного: умерти без мети на дорозі. Не в бою, а у відступі.

Та романтичний закуток нам зрадив: ми його відкрили запізно. Це був зональний карантин усіх безталанних мандрівників. Бути господарями — ми спізнилися, і зайшли туди вже, як гости.

Старий дід, з молодим, худим і насупленим чоловіком напівлежали в кутку зліва. Біля самих дверей сиділа на мішку жінка з дитиною, і обвела нас холодним, зовсім байдужим поглядом. Дитина спала. Ще хтось лежав горілиць, на самій горі соломи, закинувши руки за голову. І стогнав.

Ми вибрали найдальший куток, солома там була перетерта і влежана, над нами висіла вирва в солом'яній покрівлі, ніби пролетів там величезний гарматень. Туди вмістився лише шматок зовсім зеленого неба, що міг належати лише нам. З природою цього ми перекинулись кількома зовсім загальними словами, — ось приблизно, такими: часом бракує маленького клаптя землі і маленького клаптя неба. І більше нічого.

Гуглявий гул шляху до нас ледве доходив, він змішувався з гулом далекої гарматної канонади, що віддалялась, що гасла з днем і нас уже не нерувала.

Микола Ступак звалився на солому з солодким

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

віддихом. І стих. Його зламала втома. Він був людиною, коли йшов, і видається мені покруччям старого і висушеного дерева, зваленої вітром, коли лежав на соломі. І все ж я не витримав, щоб ще раз не спитати його про товариша Гапочку:

— Чи не була то з'ява, яку ти прийняв за товариша Гапочку?

— То був товарищ Гапочка, — лініво сказав Ступак. — Мені він буде снитись тепер усю ніч, а може взагалі я вже не буду спати...

Ця загадкова ситуація мене немало здивувала. Я спробував ще раз, з віддалі дванадцять років, заглянути до Охрімівського агротехнікуму, і коли це зробив, то зовсім легко видобув з своєї пам'яті і другий забутій образ: товариша Гапочку.

Що я знов про товариша Гапочку? Був він директором агротехнікуму і про нього говорили дивні речі: що він українець литовського походження, народився в Парижі, а жив у Махач-Калі, був унтером в армії Краснова, перешов до більшовиків під Варшавою, два роки просидів у київській в'язниці, як японський шпигун, брав участь в подавленні національного повстання на Кавказі, мав нібито сім жінок і семеро дітей; що знамениті, вилющені і скрипучі чоботи належали конотопському рабинові: зняв їх товарищ Гапочка з рабина прилюдно, у синагозі, і дуже сміявся, коли той повернувся в куток і почав бити лобом у стіну — проглинати його душу перед Єгою.

Як збереглося в моїй пам'яті, товарищ Гапочка дуже любив годинники і червоні краватки. Годинники він виманював у студентів і студенток за безцінь — плати в нього ніхто і ніколи не брав із страху. Червоні краватки він в'язав так, щоб кінці їх звисали нижче пояса синіх галіфе "Париж-Люкс". Знаєте, що то було за галіфе "Париж-Люкс"? Крила в півметра завширшки — зліва і справа. А потім, як від колін, стирчали два обрубки, дуже подібні до кольтів у дерев'яних кобурах.

Галіфе "Париж-Люкс", як і рабинові чоботи, він носив літом і зимио.

Кажуть, коли товарищ Гапочка приймав директорство, то вислав наперед вістових з попередженням, щоб усіх студентів було виставлено в бойові ряди, у дві шеренги — від воріт до дверей технікуму. Проходив він ряди, як генерал на тактичних заняттях, і його вузькі й холодні очі не промінули жодного обличчя. На свій великий подив, серед студентів він виявив кількох дідів, і довго стояв перед ними мовччи, як перед тіннями минулого. Щоб заповнити рідкі ряди, запобігливий завпред притягнув на ту окázію двох конюхів, стоячого і босого двірника. Сталось дивне: товарищ Гапочка не розсердився, як він умів сердитись, вийшло навіть досить весело: бородачів він посплескав по плечах, подякував за службу народові, а вони гримнули йому у відповідь зовсім недоречне "Здраві желаєм!"

Як людина військова, товарищ Гапочка наук ніяких в своєму житті не осягнув, хоч грамоту вважав справою корисною. Сам говорив клясично неграмотно, і, крім "Солдатського портрета" Квітки, здається, ніколи й нічого не читав. У технікумі викладав фізкультуру: три години на день ви повинні були бігати, скакати, ракочувати, і вчитись виловлювати шпигунів. Ті три години були часами божевілля для студентів. Дівчата ще звечора за-

бивались у подушки і проклинали всіх дідів і правдідів товарища Гапочки, аж до останнього гудзика на його сорочці.

А от щодо рабинових чобіт, які носив товарищ Гапочка, то вони принесли нещасти багатьом моїм товаришам. В порядку черговости, — розуміється, неофіційно, — ви мусіли їх ваксувати. Від того, який ви виявили сприт і техніку, щоб чоботи "горіли" на сонці і не гасли, залежало ваше майбутнє. Власне, майбутнє. Ви могли, з недогляду, з неважності, попасті до категорії ледарів, куркульських виродків і навіть саботажників. Таких товарищ Гапочка спершу допитував сам: "Як ти народився і чому народився?", а потім посылав запити до сільських рад, одержував якісь відповіді, і на другий день двірник з мітлою вас церемоніально випроваджав за ворота раю. Вашій кар'єрі відрубувався хвіст без жодних логічних доводів.

Не чекаючи такого безглазого фіналу, я й лишив Охрімівський агротехнікум, і згубив товарища Гапочку, здавалось, назавжди. Та зустріч на великій дорозі збудила в мені не страх, а якийсь холдиний біль — зневаги і злоби.

Що розповів мені Микола Ступак про товариша Гапочки-капітана?

У перші дні війни Микола Ступак не думав відступати. Він був певний, що прийде такий день, така година, коли німці побіжать до чорта, а він буде собі йти позаду з палицею і наспистувати. І коли заженуть німців до Альпів, він вернеться в Україну, і повторить свій похід на схід. І залишиться все так, як він думав: міста і села заспівають гімн вільності.

Сталось негадане і нечуване: на третій день війни їх полк німці розбили. І, не спробувавши солдатського почуття в наступі на захід, він почав поспішно відступати на схід...

Власне кажучи, все це було зовсім не так. І тут якраз входить в дію товарищ Гапочка.

Коли командири обходили сірі солдатські ряди перед боєм, капітан товарищ Гапочка, здається, зовсім випадково, зупинився біля Ступака:

— Живіт прибери! Як стоїш? — і все заглядав у очі, все приглядався. — Ти звідки? Устав знаєш? То я тобі прочитаю — від А до м'ягкого знаку.

Нарешті, гроза пройшла, і Ступак з капітаном Гапочкою навіть робив спробу воювати з німцями, вони навіть разом ходили в атаку, з якої товарища Гапочку винесли раненим у праве плече. Один факт був незаперечний: куля пронизала його не з ворожого боку, а з тилу.

Полк з тієї контратаки майже не вернувся, а хто й вернувся, то назавжди лишив мрію вступати в бій без жодної потреби.

Микола Ступак — людина чесна і поміркована, у своєму житті не стріляв навіть у горобця, і з того безславного бою вернувся без гвинтівки. І саме це привело до сумного кінця. Виявилось, що з того пекельного вогню вирвався не один Ступак, а цілий десяток. І їм, найперше, вчинили судовий допит: чому вони кинули лінію фронту? Чому тікали? І чому один без гвинтівки?

— Відступали з наказу товарища Гапочки, — твердо заявив Ступак. — Ми були в мертвій петлі.

— У якій мертвій петлі? — допитував його якийсь другий капітан, кругловидий і чорнобородий.

Товариш Гапочка, якого, певне, принесли на це судове видовище на носилках, як Муціо Сціволі, — з перев'язаною рукою, але неушкодженого розумово, — мрежив очі і тикав пальцем лише на Ступака:

— І скудова я тебе, морда, знаю? Ти, часом, не з охрімівських парубків?

О, це було саме те, чого так боявся Ступак! Він був одним із тих, яких двірник з мітлю виводив за ворота раю. І було б дуже не до речі, якби він виявив себе. Треба було вдавати дурника, недоумкуватого дядька, і він, скривившись, почухав за вухом, де й не свербіло:

— Я вас не знаю, товариш капітан. Звідки б я вас знов?

— А хто ж тоді стріляв мені в потилицю? Не ти?

— Ні, не я, товариш капітан.

— Брешеш! По очах бачу, що ти! Вінтовку кинув? А чому кинув? Підеш тепер, морда, під конвоєм до штабу. Там з тебе шкуру здіймуть. Я тобі зарані кажу: даже голову здіймуть!

І його повели: сам товариш Гапочка з старшиною. Конвоя надійного не було, лишились ті, які й самі злодійкувато позирали навколо: куди б його чкурнути і дістати десь латані цивільні штани?

— Признайсь, що ти стріляв — прощу, — доМагався товариш Гапочка, — все прошу.

— Не я. Якби я — признався б. А то не я.

— Ладно. Вспомниш мое слово. Там ти скажеш. Усю свою біографію виложиш на стіл.

Удень вони йшли збитими полями і польовими дорогами, а ночували в селах, під відкритим небом, для більшої безпеки. Перші ночі Ступак спати не міг, все думав, що з того вийде, коли його й справді згадуте до штабу, до польового суду? Там довго не розпитують — то єдине місце, де ніколи і нікого не питают про минуле. Товариш Гапочка не спускав з нього очей, і це ще більше непокоїло. Вночі Гапочка лише ів і курил, або курил і фів. А коли стомлювався і щелепи його ледве ворушились, тоді кликав старшину на зміну:

— Поговори ще ти з цим індусом. Кажу йому: прошу — не вірить. Ти ж мене знаєш, Васька? Віриш мені, скажи?

— Вірю, товариш капітан, — басив Васька.

— А він, дурак, не вірить.

До штабу армії вони, певне, ніколи б не дійшли, бо його просто не існувало. Штабисти поодинці зустрічались по дорозі в автах, але доступились до них не міг навіть товариш Гапочка.

Нарешті, пильність конвою послабла, і в одному селі, десь опівночі, Микола Ступак утік. Це сталося так нежданно, що товариш Гапочка не встиг навіть моргнути оком. І туди, куди він потім стріляв, ніякий дурень, а тим більше Микола Ступак, побігти не міг. Ніч — друг усіх грішних і безгрішних — вона всім дає притулок. Дала вона його і Ступакові. І він пішов, як Григорій Сковорода: від села до села, плутаними стежками. Спав, де його заставала ніч. Так пройшов він аж за Дніпро, і аж тут став почувати себе вільно: з великої дороги уже не сходив, і, певне, не зійшов би, якби знову не зустрівся з товаришем Гапочкою.

— Тепер, як бачиш, на всіх дорогах до нашого вимріянного раю стоять Гапочки, і нема тобі, брате,

виходу, — сказав роздратовано Ступак, і всунув мені в руки щось подібне до шматка сухої землі: — Це хліб. Коли не дивитись на нього при свіtlі, то можна їсти.

Чоловічий голос неподалеку щось забурмотів, подібне до команди, і почав довго-наслодно чухатись: його іла нужа. Він, певне, говорив сам з собою, потім підвісся на лікоть руки і, витягнувшись довгу шию, углядався в наш куток. І застогнав розпечатливо. Якщо він шукав тут маминого співчуття і мамині ласки, то мами тут не було, я не мав жодного сумніву.

На світанку я відчув, як під моїми ногами почала вгинатись солома, і підвів голову: над нами стояв капітан товариш Гапочка з наганом у лівій руці...

— Вставай! — наказав він Ступакові. — Я тобі покажу дорогу до раю. Даже парадний ход покажу!

Спокій Ступака мене дратував: отак лежати і наївно моргати очима, коли тобі під ніс сунуть наганом, було тричі безглаздо. Я щось сказав у знак протесту, але товариш Гапочка удавав, що мене не бачить.

Піднявся Ступак з усмішкою, яка була зовсім не до речі. Але я не відгадав, зовсім не відгадав, що він такий безнадійно-наївний. І співмешканці нашої клуні спостерігали за всією цією сценою з явним непорозумінням.

— Що ж, пішли, — твердо сказав Ступак, — як до раю, то й до раю!

Коли їх кроки віддалені десь за клунею, я встав і з хвилюючим неспокоєм потягся за ними. Зовсім слабий і знайомий постріл почувся, коли я обійшов навколо клуні і пішов у напрямку Ромаданського шляху, що був дивно безлюдний.

Що я побачив? Росяну стежку, якою ми йшли сюди вчора. Дуплисте дерево, з розлогими гілками, яке ніби прикривало тінь, бліду тінь Миколи Ступака, що не квапно спускався у вибалок.. Без галюцинацій: Ступак ішов сам, без товарища Гапочки.

Якби не було війни, ця подія видалась би мені страшною. Навіть кінець товариша Гапочки, якого я теж ненавидів. Але тоді я був байдужий. Мені лише цікаво було знати: як те все сталося?

— На фронті стріляв у нього я теж, — дивно весело сказав мені по дорозі Ступак, — та зачепив лише праву руку. Права рука в нього й зараз не діє. Помітив? А я ж, браток, маю дві. А я ж, браток, стріляв още другий раз у житті...

Десь над Богодуховим, над сизими лісами вставало сонце. І било воно нам просто в очі.

При самій дорозі, на жерлі розбитого танка, сиділа чорна ворона і скорбно дивилась на схід.

Австралія, 1954.

Dundas Paint & Wallpaper

1185 DUNDAS ST. WEST

Власник: ВАСИЛЬ УСАТЮК

Великий вибір добреякісних фарб. Поради в малюванні, а саме:

- Як її приготувати до малювання;
- Яку фарбу маєте купити;
- Як нею робити.

ПОРАДИ НА ВСІ ПРОЦЕСИ МАЛЮВАННЯ.

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

Олександр СМОТРИЧ

ПОЧАТОК

Десь прогуркотів потяг і знову стало тихо. На вікні ледь помітно коливалася фіранка.

“Що, люба?” — сказав чоловік і підвівся на лікті.

“О, нічого. Зовсім нічого...” — відповіла жінка.

“Мені здавалося, що ти застогнала...”

“Зовсім ні... який ти дивний! Я лежала і слухала, як ти засипав...”

“А ти ще не спиш?”

“Ні. Чому не можу...” — відповіла жінка і обернулася обличчям до вікна. Чоловік також поглянув на вікно і сказав:

“Чому ж? А може штори опустити?..”

“Ні, так добре.”

“Чому ж ти не спиш?..”

“Бачиш — цим разом не я тебе розбудила...”

“Хто ж?”

“Потяг.”

“Може вікно зачинити?..”

“Ні, так добре. Такий легенький вітерець. Ти чуєш, як пахне бузком?..”

Чоловік нічого не сказав. Вони мовчали якусь мить, потім жінка зітхнула і промовила:

“Я не тому не можу заснути, любий...”

“О, я розумію... Це він тобі не дає заснути, так?..” — сказав чоловік. Жінка заперечливо хитнула головою і сказала:

“Ні... Я його зараз зовсім не чую, любий... Він мабуть спить...”

“Це дивно...” — сказав чоловік.

“Що саме?..”

“Що він спить, звичайно...” — відповів чоловік і рукою провів їй по чолі. Жінка усміхнулася і сказала:

“Дивно! Чому це мусить бути неодмінно він?..”

“Ну, вона... Яка різниця?..”

“Ну, вона... І все ж таки — ну!.. Ви всі — однакові!”

“Але ж слово чести...” — сказав чоловік. Він ще щось хотів сказати, але жінка обернулася до нього обличчям і сказала:

“Знаю, знаю... Це трохи дивно... Але ж так є! У цьому випадку ви всі проти природи!”

“Щодо мене, то — слово чести, люба...”

“Звичайно... Що тобі ще залишається сказати? Ти такий безсилій у цьому випадку!” — сказала жінка і засміялася.

“Що ж, це, може, дуже добре!” — сказав чоловік.

“Ти думаєш?..”

“Звичайно. В противному випадку ми б посварилися... Уяви собі! Ми б сварилися!”

“І накінець — ти б мене переконав, правда?..”

“Це питання!” — відповів чоловік.

“Гаразд. Я ж знаю... Ти в мене такий...” — сказала жінка.

“Який?!”

“Цікавий!..”

“В якому розумінні?..”

“В усіх, любий... О, я жартую... Ну, годі, годі... Тобі вставати завтра рано...”

“Завтра? Ні, це вже сьогодні!..” — сказав чоловік і засміявся.

“Тим більше. Спи...”

“Про мене — можу цілу ніч не спати! Але ти мусиш спати!.. Тепер ти мусиш, як ніколи...”

“Власне...”

“Ну, надобраніч...” — сказав чоловік і, скілившись обличчям над її чолом, поцілував. Жінка сказала:

“Надобраніч... Ти — спи... Нехай тобі присниться — він... Знаєш, такий рожевенький і безпіядний, як і всі маленькі діти, зрештою... Не знаю... Ніколи я про це не думала раніше...”

“Що ж тут дивного?.. Звичайно... Одначе, я постараюся, щоб він мені приснився, люба...”

“Постараєшся?.. — Яким же чином?..”

“Гм... Яким? Я думатиму про нього... Я просто намагатимуся його собі уявити... аж доки засну...”

“Але ж я цілий час лише й роблю, що думаю... Ти знаєш — я не можу не думати... Одначе, він мені ніколи ще не снівся. Минулій ночі мені сусідська дівчинка снилася. Сама не знаю чому... Кажуть, що сни безкільзові! На ній був такий червоненький бантик. Як метелик! І вона, як метелик!..”

“Ну, спи... Не думай більше. Заснути спробуй...”

“От, знаєш, коли б можна було лише заснути і все проспати і вже по всьому прокинутися... Уяви собі — прокинутися і він уже тут...”

“Але ж так і буде!”

“Я знаю — буде... Майже так. Я не про це, власне... Кінець-кінцем — не перша я і не остання... Що ж тут?.. Це не хвороба... От і сьогодні лікар мені сказав — вам нічого боятися... Все в порядку, все в порядку, любий... Тобі також нема чого хвилюватися за мене... Адже ж все буде гаразд, правда?

“Звичайно! Все буде гаразд... І лікар сказав... Я здається не можу скажитися на здоров'я. Ти — також... Отже... І головне — ми молоді... Знаєш, у старому віці... Коли людині, скажемо, за сорок...”

“Я знаю. Я все це знаю. І все це чудово, любий... Не може бути краще! І квартира у нас чудова. Знаєш, у цій кімнаті ми зробимо для нього кімнатку...”

“Це вирішена справа! Знаєш, сьогодні на одній вітрині я бачив такі чудові кубики для дітей... З буквами, знаєш... Синенькі, червоненькі... і, знаєш, я подумав, що мені ще раз доведеться повторити звичайнісіньку азбуку — ось це А... це — бе... Смішно, правда?.. І взагалі нам доведеться ще раз повторити все з самого початку... Хіба ж це не чудово?! І в порівнянні з цим усе інше здається таким незначним! От уявляю собі — він — такий пацан, знаєш... Скажи — ти можеш собі уявити мене на чотирьох?! А він верхи.. Не можеш, правда?! Це значить, що мені знову доведеться мильні бульбашки пускати, ліпити змія, з акації робити пищики, вирізувати свистки — свистіти, бігати, стрибати... і, якщо поруч буде син, то ніхто навіть не подумає, що я збожеволів! Навпаки! Це справді чудово, люба... Поїдемо на море... І знову — майструватимемо такі маленькі човники... Вчитиму його плавати! Ти подумай тільки...”

ки — усе від початку... Ще раз усе від самого початку! Ні, це справді..."

"А, якщо буде... дівчинка?.."

"Ну, що ж! Тоді також усе з самого опчатку... Тобі доведеться скакати через мотузку! Знаєш, я про дівчаток якось менше знаю... Але ти! Ти мусиш знати все, люба... А зараз спи... Уяви собі жито... волошки і раптом воно біжить нам на зустріч — таке карапузення в штанях... Знаєш, діти завжди задають надзвичайно цікаві запитання!.. I раптом якенебудь таке хитромудре запитання!.. I треба буде відповісти... Крім того — казки!.. Шо ж — доведеться пригадати всі казки! Всі, що сам колись слухав, знов, забув... Хіба це не чудово?! А слова! Кожен день — нове слово... Ні, це таки щастя! Врешті-решт для нас це єдине можливість ще раз пережити дитинство — крок за кроком... Крім того — ціль!.."

"Це все чудово, любий... Я знаю... Але ж і це колись скінчиться, правда?"

"Не розумію... Можна сказати — лише-лише почалося, а ти... Що ти цим хочеш сказати, і взагалі навіщо?" — сказав чоловік і подивився на її обличчя. Жінка мовчала якусь мить потім доторкнувшись пальцями до його руки сказала:

"Я знаю, як це нерозумно... Ніколи я про щось таке не думала... Коли це ще буде... Звичайно... Знаєш — ти засипав, а я подумала... Подумалося — він виросте і знатиме більше за нас..."

"Звичайно! Ти маєш сумнів?.."

"Ні, навпаки! Ми зараз стільки думаємо про нього. Його ще нема, а ми вже думаємо... Правда?.."

"Чому ж нема?.."

"Тобто є, але... Йому буде не до нас, любий!"

"Але ж коли це буде?! Навіщо?.."

"Ти дуже давно був дитиною?.."

"Я?.. Як сказати?.. Ти ж знаєш! Майже в той самий час, що й ти. Правду кажучи — і між наами кажучи, звичайно! — я ще й досі не почуваю себе зовсім дорослим... Не можу звикнути! Ти сама знаєш — часом забиваюся..." — відповів чоловік і засміявся. Жінка подивилася на вікно і сказала:

"От бачиш! Як недавно! Скажи — невже і ми з тобою на старість зробимося диваками?.. Ні, я серйозно... Скажи?.."

"Чому ж? Хіба це обов'язково?.. Я не розумію..."

"А наші батьки... Ну, сам скажи, хіба вони не диваки?.. Адже ж мій батько до незручності дивак... Одна його манера сміятися чого варта... А твоя мати... Я знаю, як тобі незручно, коли вона... Ця її манера говорити й говорити... ніколи не замовкати... і про що говорити?! I всі її вимоги... претензії... і стариковська скупість... Хіба вона нас розуміє?! I ці постійні поради ні до чого! А як вони всі легко ображаються і взагалі... Вони все краще знають! І головне — добра бажають! Але ж на їхню думку — ми б ніколи не мусіли бути разом... Згадай — чого це нам коштувало! О, певно — в їхні часи так не робилося... Так не годилося!.. I тепер — це постійне втручення!.. і взагалі!.."

"Ні, люба... Нашим дітям не буде чого соромитися нас! При чому тут наші батьки? Я не розумію..."

мію... Вони просто якось опустилися... Я якось їх не відзнаю останнім часом..."

"Власне... Опустилися... Мені часом здається, що я вже також якось ніби опустилася... Останнім часом, любий... Ні, зачекай... Відколи дитина... Так ніби якесь велике коло для мене замкнулося... Я не знаю, як це пояснити... Так ніби я щось придбала і разом з тим щось утратила..."

"Це тимчасове, люба! Ти мусиш зрозуміти це... Ти в такому стані, що... Нічого дивного, люба... Бачиш — наші батьки... Я їх не зовсім розумію... Часом я не знаю, чого вони хотуть... Бачиш — вони жили в зовсім інші часи і зовсім за інших умов... Це треба розуміти.

"Власне. За інших..."

"Ти не можеш сказати, що в твоїх батьків життя було легким..."

"А чому?! Усе через мене! Ти тільки послухай їх! Ні, ти тільки подумай — все через мене! Усе мені присвятили — а я невдячна дочка!.. Вони ж усе пояснюють — мною, правда?.."

"Так, але... Не треба на них і на все це звертати уваги... Адже ж вони добра бажають нам... Лише... по своєму!.. Не будемо звертати уваги і тільки... Нехай собі!.."

"Власне! Йому так само буде не до нас... Виросте і..."

"Яка ти дивна..."

"I в нього колись буде почуття... Ти ж знаєш це неможливе почуття незручності за своїх батьків... Це таке неможливе почуття... Особливо в присутності чужих... знайомих..."

"Я не припускаю, щоб ми з тобою опустилися до такої міри, як твої, чи хоч би й мої батьки... Отже..."

"Отже... вічно будем юними?.." — сказала жінка і подивилася чоловікові в обличчя. Він заперечливо похитав головою і сказав:

"Ні, не це, звичайно... Але ти б може справді заснула краще... Це важливіше, люба... Навіщо?.. Мало що... мало що..."

"Це таке неможливе почуття... Соромно признатися навіть... Знаєш, коли твій батько приходить позичати гроши — а сам уже не в стані триматися на ногах... і від нього несе перегаром... Міні хочеться згоріти!.. Сусіди... Знайомі..."

"Я не буду пити, люба! Отже, заспокойся..." — сказав чоловік і засміявся. Він ще хотів щось сказати, але жінка сказала:

"Ні, ні, не треба зараз жартувати... Це прикро... Ти тільки подумай, як це прикро... Вони ж батьки!.."

Чоловік і жінка мовчали якусь мить-другу, потім жінка сказала:

"Ах, любий, все це так... На превеликий жаль... Едине — тільки не бути б залежними... Едине — тільки б не бути залежними, як виросте... Розуміш?.. Едине..."

Чоловік якось нехоча усміхнувся і сказав:

"А, знаєш, дивно! Це саме те, що я постійно чув від своєї мами, люба... Вона завжди так говорила..."

"Справді?.." — сказала жінка і замовкла. Десь знову прогуркотів потяг і стало тихо.

Євген ГАРАН

КАЧКОНІС

Австралійська легенда

Качконіс — це, як і кенгуру, справжній старожил Австралії. Про нього темношкірі тубільці розповідають таку пригоду, яка суперечить усім Дарвіновим теоріям про походження видів.

“Давно-давно, — говорять темношкірі, — жила собі на світі одна качечка. Була вона молоденька, гарненька і дурненька. Її мати наказувала їй:

— Не ходи, доню, далеко з дому. Ато ще тебе бан’їп ухопить.

Бан’їп — це така зла звірюка, що подібно до української Баби-Яги, костяної ноги, краде маленьких дітей і з’їдає.

Оточ, стара мати казала:

— Не ходи!

Але качечка мала свою голову на плечах.

— Подумаєш, — сердилася вона, надувши губи.

— І що ця мати знає. Вона ніколи не хоче призвати, що я вже велика.

I одного ясного дня качечка вийшла з дому, і зайдла так далеко, як ще не бувала ніколи. Переявлюючися з боку на бік, вона ступала то однією рожевою лапкою, то іншою. Свіжа роса умивала ті лапки, травичка розхилялася, а квіти, задивле-

НАРОДНИЙ
ТАНЕЦЬ
З ПОЛЬЩІ

“MAZUR”

ЧУДОВИЙ ПОЛЬСЬКИЙ ТАНOK

За походженням, Мазур прийшов з польської провінції Мазовше, де його в колі серед співу танцювало вісім або шістнадцять селянських пар. Однак, протягом часу, постійні імпровізації майстерних танцюристів залишили чимало різноманітностей цього народного польського танку — з природною етикетою балової залі включно — яким сьогодні як достойним танком звичайно закінчується баль.

Цей танок, разом із іншими проявами польських звичаїв та культури, може виконувати важливу роль в культурному розвитку Канади. Пам'ятайте це у ваших вгадках про Рідний Край.

О'КІФ'С

O'Keeffe's
OLD VIENNA
BREWERY LTD.

ні й заворожені, повертали вслід за качечкою свої барвисті голівки.

Чи воно так було насправді, чи ті квіти справді поверталися — невідомо. Можливо качечці тільки здавалося. Це часто трапляється, що гарненькі дівчатка уявляють себе якщо не центром всесвіту, то, принаймні, об'єктом загальної уваги. А качечка ж була гарненька, як це вже сказано раніше.

Коли вона проходила під коралевим деревом, воно кинуло до її ніг пурпурову пелюстку.

А далі вона спинилася, щоб подивитися, як танцює пишногруда чорна пташка. Це був райський птах. Його товстенька дама сиділа в гнізді, видно на яєчках. А він танцював, щоб забавити її. Він присідав навприсядки, підскакував угору і перехрещував лапки в повітрі. Потім підбирав праву ніжку під себе, а на лівій дрібненькими стрибочками сунувся вгору на гіллячці. Там хвацько міняв ніжку і котився назад. А вже як помітив качечку, то смішно завертівся на одному місці, наче його десь позаду вкусила бджола. Качечка так розсміялася, що аж упала на траву.

І ще багато всякого дива надивилася вона. Аж доки вийшла на берег величезного озера. Тут вона просто заплющила очі від захоплення.

Легкий вітерець торкався води і здіймав дрібні брижі. В озері відбивалося небо і в ньому хмарі, які наче великі білі яєчка пливли в синій глибині.

Качечка спробувала лапкою воду і затремтіла

від приємності. Вона скочила з берега і попливла, попливла і попливла, аж доки не опинилася на протилежному боці. Втомившись від довгого плавання, вона примостилася на старому пні, щоб на хвилину спочити. Її оченята заплющилися і вона заснула, навіть не підозріваючи, що чекає її попереду.

Під тим пнем мав свою нору старий парубок — водяний щур. Він був поганий і задріпаний. У нього залишився всього один передній зуб, а совіті не залишилося й на півзуба. Побачивши гарненькую качечку, він захотів з нею одружитися. Не встигла бідолашна прокинутися, як він уже схопив її й поволік у свою нору.

— Ти будеш моєю бабою, — сказав.

Качечка пручалася і плакала. Та куди... Хіба ж від такого кабанюри випручаєшся або вимолишся?

Плакала качечка один день, плакала другий, та й перестала. Якось потроху звикла до своєї долі і згодилася на одруження. Була вона з тих характерів, що брикаються вдома перед матір'ю, але дуже легко зламуються, коли зустрічаються з першими життєвими труднощами.

Їхні діти уподобилися і до мами, і до тата. Вони мали маминого дзьобика й татового кожушка. У них було по чотири лапки, як у кожного щура, але плавали вони так швидко, як мати-качка. Коли ж вони повиростали, то почали нести яєчка, хоч і годували своїх немовлят молоком.

Були вони першими качконосами.

Олена ВАСИЛЕВА

B II

Не хотіла, щоб люди догадувалися про її розпач — вороги раділи, а друзі своїм співчуттям торкалися її рани. Не хотіла свого горя виявити та не сила була себе стримати: слізоз так і лилися, зрошуючи обличчя за найменшої згадки.

Ні, так не повинно бути! Щоб кожний знав, як вона мучиться? Заховати цей біль від усіх! Горе належить лише їй. Та де сили взяти, щоб углибині тримати? На поверхні вода спокійна, привітна, що ховають безодні, ніхто не знає. Про людей байдужість, горе ж там, куди не сягне людське око.

Намагалася приховати біль дбайливістю за зовнішність. Мала смак і завжди стежила за собою, і це надавало всій її постаті м'якості та якоїсь жіночості. Як і раніш, ходила щотижня до перукарні, гарно вбиралася. Та сліз не могла спинити. Як не стримувала себе, вони вибухали несподівано й лілися без упину.

І ось майнула думка. Вона вхопилася за неї. Здавалося, це — єдиний рятунок.

У перукарія сказала:

— Підфарбуйте мені вії.

Той здивувався:

Темні вії так виразно облямовували ясні сірі очі.

Перепитав.

— Мені хочеться... І зробіть так, щоб фарба лежала густо, як для сцени.

— Як для сцені? Це буде важко, бо в таких випадках накладають багато.

— Мені якраз хочеться відчувати, увесь час пам'ятати, що мої вії підфарбовані.

— Ми маємо тепер таку фарбу, що ані дош, ані сніг не змиють.

— Маєте іншу? Ту, що легко змиває вода?

— Так, маємо.

— Вона мені більше до вподоби.

Фарба лягла на вії. Вони важкі, пухнаті. Сіроока жінка пригадує:

Темним струмочком покотилася одного разу слізоза, коли її приятелька заплакала.

У неї ж цього не буде. Вона пам'ятатиме. Горе взято у рамки. Вияв його загальмовано.

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ В НЬЮ ЙОРКУ
320 East 14th St., New York 3, N.Y. — Phone: GR. 5-1971

приймає вписи студентів на всі семестри факультетів: ЕКОНОМІЧНОГО зі спеціалізаціями: вищого рахівництва, промислової адміністрації та торгівлі;

ПОЛІТИЧНИХ НАУК зі спеціалізаціями: публічної адміністрації, політики та журналістики;

ІНЖЕНЕРНОГО зі спеціалізаціями: будівельного, гідротехнічного і землемірного;

АГРОНОМІЧНОГО зі спеціалізаціями: хліборобства, городництва, інтенсивних культур.

Крім того, продовжуються вписи студентів на курси МОВ: англійської, французької, німецької, української, та курси книговедення, журналістики, українознавства, інженерного креслення, конструкції, технічних споруд (Design), обрібки металів.

Записуватися можна в канцелярії УТІ з 11 до 6 год. веч., а також листовно.

Деякі відділи можна студіювати позаочно. Інформації надсилаємо на вимогу.

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

Мистецтво -- всенародній скарб

До нудоти надоїли східняки, західняки, наддніпрянці, наддністрянці! Остогид Збруч! Хай він завалиться!

Притаскали ми у Новий Світ у своїх еміграційних наплечниках що анахронічну ношу, і дивуємо нею людей — на радість і сміх ворогам. Куди не глянеш, скрізь натикаєшся на цей букет. І в релігійному, і в громадському житті, і в політиці, і в науці, не минула ця хвороба і мистецтва, зокрема театрального. Навіть у цій ділянці нашої культури на еміграції починають появлятись "теорії", завданням яких є переконати нас, що, як і в інших ділянках, так і в театрі танок почався від "нашого припічка". Це неважко, що був Котляревський, Квітка, Шевченко, Гоголь-батько, Щепкін, Соленик, Палетова, Дрейсик, які розбудовували світський театр не в Галичині. Неважко, що Ашкаренко, Кропивницький, Садовський, Заньковецька, Саксаганський, Старицький, Карпенко-Карий, Затиркевич-Карпинська вирости на тому світському театрі і заклали основи народного побутового театру. Все це не має значення для трубадурів театрального "п'емонту", їх тільки турбує, щоб — боронь, Боже! — хтось не подумав, що на театр "Руської Бесіди" у Львові йшли впливи з Наддніпрянщини. Так ніби мова, література, музика, малярство, театр — не були надбанням і скарбом усіх українців, без огляду на те, звідкіль вони: з Заходу, чи зі Сходу...

Між нами часто можна почути нарікання на той двопідлі, і часто ми самі підозрюємо чужу (агентурну) руку у цьому сіянні серед нас роздорів, але й самі ми своєю загумінковістю підливаемо оліви до ворожого vogню.

Валеріян Ревуцький — доцент Київського Театрального Інституту, один із небагатьох наших театрознавців, — опублікував працю: "П'ять великих акторів української сцени". Не встигла книжка ще дійти до читача, як уже з'явилась на неї рецензія доцента д-ра Григорія Лужницького (якого скоро має з'явитись "Історія Українського Театру". Див. "Київ" ч. 3, 1955 р.), у якій рецензент закидає В. Ревуцькому тяжкі прогріхи, а саме: незнання історії нашого театру і не об'єктивність. Такі висновки виносять читач із цієї рецензії (КИІВ, ч. 3, ст. 141). Щоб ознайомити читачів з закидами рецензента, дозволю собі зачитувати більшу частину рецензії Г. Лужницького:

"Проте з деякими твердженнями автора не можемо погодитись. В розділі про М. Садовського автор пише таке: "...В 1905 році М. С. стає керівником театру "Львівської Бесіди" (має бути "Руської Бесіди" — Гр. Л.) де попрощавши рік, організує нову трупу в Полтаві, аж поки 1907 р. не влаштовується на стало зі своєю трупою у Київському Народному Домі. Це був перший постійний (стационарний) український театр (коли не рахувати театрального становища у Львові)." Це автор повторює пізніше ще кілька разів (ст. 41 і далі).

Справа в тому, що з історії українського театру відомо щось зовсім інше, а саме, що першим не тільки постійним, але й професійним українським театром був театр "Руської Бесіди" у Львові, оснований у 1864 р. Цей театр проіснував безпереривно повних 60 років, від 1864 до 1924 р. Історію цього театру дав Ст. Чарнецький у своїй книжці.

Цієї історичної дати в історії українського театру ніяк не можна поминути і не можна перевісувати початків українського професійного театру

на сорок кілька років пізніше, бо все ж таки це відтинок часу, в якому багато дечого діялось в ділянці українського театру. Взяти хочби репертуар, особливо західно-європейський. Ті п'еси західно-європейського театру, які ставив М. Садовський у своєму театрі від 1905—1917 рр., в театрі "Руської Бесіди" були багато раніше виставлені і то з великим мистецьким успіхом. А крім того театр "Руської Бесіди" дав українські сцени теж декілька акторів не менших від оцих п'ятьох, про яких говорить автор. А коли йде про "постійність" українського театру, то найбільше права до цього титулу мав би хіба Український Народний Театр ім. Тобілевича у Станиславові, що оснований у 1908 р. проіснував до 1938 року, повних тридцять років, на одному місці. Тому нема ніяких підстав легковажити ці факти, які в історії українського театру відіграли дуже важливу роль, тим більше, що, напр. з театру "Руської Бесіди" вийшли такі визначні діячі, як Йосип Стадник, неперевершений відтворець Мольєрівських типів, Володимир Блавацький і навіть Лесь Курбас. Але й самий М. Садовський, перед тим, заки осісти на стало в Києві, був один рік керівником театру "Руської Бесіди" у Львові (1905), який мав уже за собою 41 років життя і праці, що в нашому театральному життю таки не пройшли безслідно."

Закінчуючи свою рецензію д-р Лужницький заявляє:

"Українська сцена на подібні таланти (Кропивницький, Садовський, Саксаганський, Заньковецька і Затиркевич-Карпинська. И. Г.) ЗОВСІМ НЕ БУЛА БІДНА." (підкреслення моє. И. Г.)

Д-р Лужницький, цитуючи Ревуцького, не поминув місця, де виразно сказано, що пишучи про постійний (стационарний) театр, автор мав на увазі Велику Україну, бо ясно пише: "коли не рахувати театрального становища у Львові..." Значить, нічого тут виправляти Ревуцького, який, мовляв, пересуває початки історії українського театру на кілька років, у який діялися великі речі в українському театрі. Проте станом на позицію д-ра Лужницького і погодімося, що театр "Руської Бесіди" постав на 40 років раніше театру Садовського в Києві. В. Ревуцький вважає 1907 рік початком першого постійного, себто стационарного театру на Україні. "Стационарний театр" це театр, що постійно грає в одному місті, і тільки зрідка виїздить, на дуже короткий час в інші місцевості. Таким став театр Садовського у Києві 1907 року і з цієї дати вже ніколи не покидає цього міста. Це справді був перший "стационарний" театр, який за всю тристалітню історію українського театру осів на одному місці. Театр "Руської Бесіди" з перших часів свого заснування був театром переїздним: мандрував по всіх містах і містечках західної України і тільки зрідка, з кількома виставами, заїздив до Львова, де виступав у принагідних залах, бо своєї залі він не мав. Тільки в останні десятиліття, після першої світової війни, ситуація трохи змінилась і український театр довшими пересідами перебував у столиці Галичини. Значить театр "Руської Бесіди" стационарним театром не був і нема підстав посуджувати В. Ревуцького у легковаженні історичних фактів, бо таєм закид поважному театрознавцеві, авторові рецензованій праці, мусить бути поважно обґрунтований.

Однак, головний акцент в рецензії д-ра Лужницького є в тому, щоб зазначити, що театр "Руської Бесіди" був не менший і не гірший за театр в Україні, і що

таких акторів, про яких пише В. Ревуцький, у театрі в Галичині було не мало, що на назву "постійний" має більше право театр ім. Тобілевича в Станиславові, що й той самий Садовський перед тим, як заснувати театр у Києві, рік набирає досвіду у галицькому театрі і т. п. Для підсилення своїх тверджень д-р Лужницький покликається на працю Степана Чарнецького.

Розгорнім і ми, дорогий читачу, "Нарис Історії Українського Театру в Галичині" С. Чарнецького і на сторінці 128-ї прочитамо заголовок II-го розділу: М. САДОВСЬКИЙ у ГАЛИЧИНІ (від 1. 5. 1905 — 1. 5. 1906) а післятим знаменний підзаголовок: "По дорозі до сонця. — Садовський як актор і режисер. — Марія Заньковецька. — Розвіяна мрія..." Знову дозволю собі на довшу цитату, на цей раз уже із Ст. Чарнецького:

"Театральний референт звернувся до нашого земляка відомого артиста Северина Паньківського за порадою, й тому вдалося перемовити Миколу Садовського до приїзду в Галичину. Вітка про це понеслася скоро по всій країні, розрадувала й заелектризувала всіх тих, що любили рідну сцену й не були байдужі до її долі..."

Керму театру — після довшої шуканини відповідного чоловіка — мала обніти людина, що її життя і діяльність творила вже тоді окрім світу "суцільну главу в історії українського театру".

І далі на сторінці 129:

"Як режисер, Садовський мав загально обґрунтовану славу. Говорив залишки, що режисер у театрі те саме, що в державі влада. На сцені він вимагав безоглядного послуху, без якого не вірив в успіх праці. Це високе теоретичне розуміння місії й обов'язків режисера підтверджив він практично й на Наддніпрянщині і в Галичині. Там кермував він довгі роки одною з найкращих труп і виховав цілі покоління першорядних акторів, тут у нас у Галичині, за однорічний свій побут, програв зі сцени старий висовганий шаблон, традицію наслідування давніх своїх і чужих виконавців та вказав нашому акторові шлях і способи наблизити театр до життєвої правди, природності та краси... Садовський виявив великий хист у тому, що вмів відкривати "іскру Божу" в акторах. Люди, що їх досі старше покоління акторів не допускало до більших роль, нараз, після приїзду Садовського, заясніли повним блиском природного таланту."

Між іменами тих молодих талантів вичитуємо і прізвище Василя Юрчака, що зовсім заслужено загально вважається перлиною театру Галичини.

На ст. 130-ї Чарнецький пише:

"Після від'їзу Садовського наша сцена ще жила луною й спогадами того, що зі собою віні на неї Микола Карпович."

Багато ще можна б навести слів автора "Нарису", які свідчать про вплив цього Корифея на театр "Руської Бесіди", чого наші сучасні історики нікто не повинні переочувати... Чого варта ще й така цитата із писання Чарнецького (ст. 132):

"Але Садовському межі Галичини віддавалися надто тісні, його зраджували труднощі в тому, як добувати салі, він не міг звикнути до наших відносин. Тимо Садовський по році з днем 1 травня 1906 р. вернувся на Україну."

Закінчуєчи свій "Нарис Історії Українського Театру в Галичині", С. Чарнецький пише:

"Хибою й великим недомаганням у нашему театрі була справа режисерії. Не переборщуючи, тепер сказати можна, що крім Ів. Гріневецького, Миколи Садовського й О. Загарова, ми не мали визначних, справді творчих режисерів."

Цими словами Ст. Чарнецький підводить підсумок "70-літнього досвіду" театру в Галичині, поставивши дату закінчення свого "Нарису": Львів, березень, 1934.

Можна вже не звертатись до споминів М. Кропив-

ницького, що теж дуже яскраво описав свій побут у театрі "Руської Бесіди" в 1875 р., і до найповажнішої до сьогодні історії "Триста років українського театру" Д. Антоновича, Степан Чарнецький, — духовий меценат театру у Галичині, — писав свій "Нарис" з безмежною любов'ю і гірким болем до долі цього театру і його акторів. Він дав нам історію того театру, яка цінна своєю об'єктивністю. Покликуючись на цю історію, Г. Лужницькому слід було й притримуватись її основних тверджень, тоді ми не були б заскочені такою голововою сентенцією: "Театр Руської Бесіди дав українські сцені теж декілька авторів не менших оцінок п'ятьох, про яких говорить автор", чи "Українська сцена на подібні таланти зовсім не була бідна".

Кому-кому, але д-рові Лужницькому (якого майбутньо "Історію українського театру" вже шумно реклямує журнал "Київ"), слід би бути скрупішим на такі порівняння і безпеляційні твердження. Ці п'ять, про яких пише В. Ревуцький — це великі актори українського театру. Кропивницький, Садовський, Заньковецька, Саксаганський і навіть Затиркевич-Карпинська — це досі неперевершенні творці українського народного театру. Вони є тими у нашему театрі — ким є Шевченко, Франко і Леся Українка у нашій літературі. "Народний Театр" — це епоха! Творці, що творять таку епоху, родяться раз на цілі століття. По сьогоднішній день ще нема такого актора, який би притінів пам'ять і славу тих корифеїв. Минулись вони — минувся й їх театр. Навіть найближчі їхні учні не зуміли пронести цю традицію до наших днів, бо вони не мали й зернини тої Божої іскри, якими Господь нагородив їхніх учителів.

Д-р Лужницький не погоджується з В. Ревуцьким, що до дати заснування першого постійного (стационарного) театру в Києві. Вище сказано вже, що тут не-порозуміння вийшло в терміні. Ревуцький пише про одне, а д-р Лужницький вмовляє в нього, як хворобу, друге. Але, коли історик, д-р Лужницький, вважає, що перший постійний та ще й професійний театр постав у Галичині у 1864 р., т. з. театр "Руської Бесіди", то куди ж поділися українські театри, що вже існували 200 років перед тим? Адже ж історія Д. Антоновича звєтиться: "Триста років українського театру" 1617-1917. У тому часі були теж постійні і професійні (вони тільки не були "стационарні") і таким спрівді став театр Садовського першій) театри. Були теж визначні актори і навіть виконували п'еси європейського репертуару... Про це все говорить історія українського театру. Ця історія є українська, а не Наддніпрянська, ні Наддністрянська! Усі українці нею гордяться і боліють її долею!

Кажуть, що з смаками людей трудно спечатись. Що одному подобається — другому може не подобатись... У мистецтві — ця справа дуже довільно трактована, а в нас, українців, в цій ділянці справжнє "гучайполе". Тут нема ніяких естетичних устоїв ні канонів, і кожний має право мати свою індивідуальні критерії. Однак, істориків, театрознавців та критиків все ж таки зобов'язують естетичні норми, які загально характеризують мистецькі явища. Ця категорія людей не має права підходити до мистецького акту, як звичайні споживач-обиватель. Адже ж вони є тими провідниками, які вказують шлях до краси, до мистецтва. Вони мусять знати граници між аматорством і професіоналізмом, між мистецтвом і делітантизмом, між творчістю і рутиною та штампом, між талантом і геніальністю... Коли для історика, теоретика і критика ці граници не чітко визначені, то тоді вони розходяться з своїм фахом. Тоді він поставить на один рівень театр Садовського у Києві з театром ім. Тобілевича (хоч би й заснованим в 1908 р.), а це ж навіть середньошкільному учневі здається недотепним анекдотом.

З вище наведених цитат з "Нарису історії українського театру в Галичині" Ст. Чарнецького читач сам зможе собі скласти картину — різниці між театром

"Руської Бесіди" і театрами, у яких працювали ці п'ять корифеїв українського театру. Автор цих стрічок, перші свої театральні кроки почав на підмостках сцени, яка вже звалася "Українська Бесіда". Найкращі актори того театру: Антоніна Осиповичева, Василь Юрчак і Катерина Рубчакова були для нього тими світоточами, які й до сьогоднішнього дня миготять яркими променями театрального чаю. Він, ще десятилітнім хлопцем бачив теж у галицькому театрі — Заньковецьку і Садовського на коломийській сцені, а після 1917-го року вже молодим актором, мав ще зможу насолоджуватись вершиною майстерностю цих корифеїв, крім Кропивницького, якого вже не застав у живих. Сила їхнього мистецтва і маштаб створеного ними театру — приглушив усю картину доти баченої нашої театральної дійсності. Широта і глибина їхнього генія і їхнього театру — була конгеніяльна широті українського стилю і глибині українського духа. Не вина театру "Руської Бесіди", що він не міг вирватись із вузенько-замежованого "моргу" поля і дуже обмеженої на технічні засоби залі — у найкращому випадку Просвіти чи Міщанського Братства. У вузоті лежить і причина різниці між тими обома театрими. Не вина й галицького актора, що він не міг, навіть своїм великом талантом, розширити стіни того провінційного театру. Крушельницька, Мишуга, Менцинський, Носалевич, Любінецький, Руснак, Дольницький і Голинський мусіли шукати на чужих сценах місця для своїх творчих можливостей, а вже зовсім недавно наймолодший Старицький перехрестивська на "Miro Скала". Український галицький глядач гордився своїми земляками, задоволявся тим, що ці знаменитості призначались до українства і час від часу прикрашували свою участю національні свята та академії. Драматичні актори були приречені до тяжких умов театру "Руської Бесіди", бо вони не могли побороти труднощів чужої сценічної мови і великої фахової конкуренції.

Степан РИНДИК

ПАХОМ

Хвалився, чванився Пахом:
"Ой, добра булка з молоком!"

А той Пахом такі вам злідні,
Що й хліба чорного по три дні
Не має в хаті загалом,
Не те, що булки з молоком.

Сміються люди, аж лягають:
"А ти ж ту булку ів? — питают.
— "Та де! Та звідки? То Іван
Казав, що бачив сам Степан,
Як ів колись вельможний пан.
Така смачна, що мабуть в раї
Смачніших ласощів немає!"

Коли модерні класицисти,
Чи інші наші гумористи,
Ума навчаючи громаду,
Хвалить Европу, Рим, Геладу,
Хвалия велиki їх таланти,
Їх веле-твори, веле-канти,
Згадай тоді за гастронома,
За чваньковитого Пахома.

MODERN HEATING

СПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи
Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO
134 DOVERCOURT ROAD
TORONTO, ONT.

PHONE: LA. 8829

Д-р Лужницький доказуючи, що театр "Руської Бесіди" дав українській сцені теж декілька акторів, не менших від "оціх п'ятьох", називає такі призвіща: "Йосип Стадник: неперевершений відтворець Мольєрівських типів, Володимир Блавацький і навіть Лесь Курбас".

Лесь Курбас вступив до театру "Бесіди" в 1912 році. Перед тим він був пильним слухачем лекцій славного німецького трагіка Йосипа Кайнца, під час своїх студій філософії в університеті у Відні. З повною відповідальностю можна твердити, що Лесь Курбас, коли б залишився після першої світової війни в галицькому театрі, то ніколи не став би Лесем Курбасом, яким його знає вся Україна і історія українського театру. На чужу сцену (хоч і знати чужі мови) не перейшов би, бо він був втіленням української стихії. Рамки провінційного львівського театру (термін цей не мій, а Ст. Чарнецького. Див. "Нарис історії українського театру в Галичині" ст. 138) були для його генія абсолютно тісні. Недарма ж, навіть такий тільки рутинний режисер-педагог, як О. Загаров не довго пропримавшись на сцені галицького театру, рішив свою глибоку старість доживати на російській сцені в Новосибірську... Місія Лесі Курбаса у театрі вимагала веукраїнських маштабів.

Місце Володимира Блавацького і його ролі в українському театрі, чекає свого визначення сучасними критиками та істориками, тому давно заповіджена д-ром Лужницьким праця на цю тему очікується з нетерпінням.

Зараховуючи до "не менш талановитих" і Йосипа Стадника, д-р Лужницький явно покривив душою. Те, що для нього Й. Стадник — "неперевершений" відтворець Мольєрівських типів", це можна зрозуміти, бо, як видно, він не бачив таких виконавців образів батька европейської комедії, як Бучма, Замічковський, Мілютенко, Бондаренко та постав режисера-інтерпретатора п'ес Мольєра — Костя Кошевського. Але історик д-р Лужницький не може не знати думки про цього трудівника театру Д. Антоновича і Ст. Чарнецького, на якого працю рецензент покликується. Д. Антонович пише:

"Дирекція Галицького Театру після Губчака перейшла до Стадника слабого актора, але вправного режисера, але Стадник був не в силі підняти театр із того сумного стану, в якому він находився..." ("Т. Р. У. Т.", ст. 166):

Ст. Чарнецький пише:

"Стадник не був ніколи творчим режисером; він мав досвід, рутину, мав добрий хист обсервувати інші сцени і чужу акторську гру та відповідно до своїх сил і знання переносив і перевіпляв на нашу сцену..." ("Н. У. Т. в Г.", ст. 139):

Д-р Лужницький напевно пам'ятає, коли то в 1943 році Дирекція Львівського Театру (членом якої він був, як завідувач літературною частиною) звільнила Йосипа Стадника, як "невідповідно кваліфікованого працівника для такого театру"? Після цього скандального звільнення до дирекції театру надійшов меморандум, у якому автори протестували проти такої поведінки з сеньйором галицького театру. Меморандум був підписаний цілим рядом найповажніших громадян галицької землі на чолі з Митрополитом А. Шептицьким (між іншими пригадую підписи проф. Сімовича, рад. Дрималика, інсп. Копача). Не знаю чи дирекція встигла відповісти авторам меморандума, але знаю, що через кілька днів наслідком наказ губернатора Галичини Вехтера: Негайно прийняти назад до складу театру Йосипа Стадника. Коли цей наказ був виконаний, то по короткому часі Й. Стадник добровільно залишив Львівський театр і поїхав до Дрогобича, щоб там організувати постійний театр.

Треба всім нам, глибокого схилити голову перед пам'ятю цього довголітнього невтомного робітника галицького театру — Йосипа Стадника. Ніхто з його сучасників не відзначався такою надлюдською енер-

гію і тяжкою працею, яку повсякденно вкладав у театральну справу цей справжній ентузіаст. Його діяльність у театрі була справді надлюдська! Він переносив усі незгоди дуже часто — черствість і егоїзм співробітників, але вперто ніс непосильну ношу організаційної праці у театрі... Однак, це був лише трудівник, але не творець! І тому дуже дивно, що д-р Лужницький, знаючи це, протиставить його П'ятьом Корифеям Українського Народного Театру.

До питання історії культури нації не можна підхопити з регіональним сентиментом і суб'єктивним піетизмом!..

Від редакції: Ця стаття була вислана в "Літературну Газету" (видання "Сучасної України", Мюнхен), але там її видрукували із значними скороченнями, що в якісь мірі відбилося на зрозумілості поглядів автора і на переконливості його аргументації.

Шан. Автор просив нас оприлюднити цю статтю повністю, що ми залюбки й робимо, ураховуючи велику важливість цього питання для правильного розуміння розвитку нашого театру.

Проф. Іван РОЗГІН

Всеукраїнський Державний Інститут Експериментальної Ветеринарії

(Закінчення з попер. числа)

Фактично з організацією Академії Сільсько-Господарських Наук і перебрання нею всієї сільсько-господарської науково-дослідної справи, була завершена організація сільсько-господарської науки в Україні. Так само, як і в інших ділянках, Всеукраїнська Академія Наук була найвищим науковим авторитетом і органом, що координував наукову працю, так само і в галузі сільсько-господарської науки був створений координуючий і методологічний центр, якого досі бракувало. Президентом Академії був призначений академік Соколовський, а фактичним промотором її був Сліпанський.

Академія розгорнула інтенсивну наукову працю у всіх підлеглих інститутах, в тому числі і в Інституті Експериментальної Ветеринарії. Для координації і взаємопогодження тематики скликалися наукові конференції з різних ділянок сільсько-господарської науки і практики. З тваринництва відбувалися спільні конференції всіх інститутів (Експериментальної Ветеринарії, Тваринництва, Птахівництва) з участю науковців-дослідників усіх вищих сільсько-господарських шкіл, відомих діячів, ветеринарних і зоотехнічних управлінь — республіканського і обласних. Як правило, на таких конференціях були присутні також дослідники з інших республік: Росії, Грузії, з Північного Кавказу тощо. На таких наукових конференціях, крім тематичних пленів окремих інститутів, відбувалися також і наукові доповіді про виконані праці.

Невідомо які наслідки були б від такої скоординованої співпраці науково-дослідчих установ сільсько-господарської ділянки, але ми певні, що за короткий час Україна таки пишалась би своєю науковою. Та не так сталося, бо прийшли страшні часи "перебудови" сільського господарства, а з тим і голод, і ліквідація селян і села. Академія Сільсько-Господарських Наук України не була в пляні більшовиків і вона в 1931-32 рр. була розгромлена і ліквідована. Найважливіші інститути й заповідники перебрали Всесоюзна Академія Сільсько-господарських наук ім. Леніна в Москві, як, наприклад, Інститут Гібрідизації та Акліматизації тварин "Чаплі", Інститут Плодо-ягідного господарства тощо. Інститут тваринництва об'єднано з Інститутом Експериментальної Ветеринарії і він з того часу приирає назву: Інститут Експериментальної Ветеринарії і Зоотехнії. Крім відділів, що вже були в ньому, організовані тоді ще спеціальні зоотехнічні, як Розплоду і селекції тварин (керував ним проф. М. Ветухів), "Годівлі" (керував ним проф. Ткачов). При Відділі Фізіології була організована лабораторія штучного запліднення тварин і поширення лабораторія ендокринології при Відділі Експериментальної Патології. Разом з Інститутом Тваринництва приєднано всі його зоотехнічні стації, бази та опірні пункти: великої рогатої худоби в Бучі і Ново-Україні під Харковом, птахівниче господарство "Борки" тощо.

На той самий час припадає викінчення будівництва експериментального холодильника і спеціальної на той час єдиної рентгенівської лабораторії. Це поширювало значно експериментальну базу Інституту в галузі технології продуктів тваринництва, біофізики і взагалі експериментальної біології та патології. Штат Інституту в цей період складався з 125 осіб, з них дирекції — 7, висококваліфікованих керівників — 20, асистентів, ветеринарних лікарів — 60, решта — технічний персонал.

Тут до речі буде зробити одне важливе зауваження, щоб трохи освітлити стан української ветеринарної науки в Україні за тих часів.

По революції, десь приблизно в 1922 році, під Москвою, у Кузьмінках, теж почали бути організовувати Всесоюзний Інститут Експериментальної Ветеринарії.

З низки причин, а головно через розташування Інституту далеко від Москви і поганої комунікації з нею, відсутність обладнаних лабораторій і пристосувань для проміщення, цей Інститут довго не міг налагодити працю. У той самий час, Всеукраїнський Інститут Наукової і Практичної Ветеринарії (пізніше Експериментальної Ветеринарії) широко розгорнув свою науково-дослідчу діяльність, організував периферію (краєві інститути, зональні стації, опірні пункти), і взагалі почав відігравати важливу роль в системі Ветеринарної Організації України, а тим самим і всього СРСР. Москві це не сподобалося, був застосований давній випробований метод — переманювати співробітників з України до Москви. Найперше "перекинули" організатора і творця Української Ветеринарної Організації, в тому числі і Інституту Експериментальної Ветеринарії д-ра К. Мартіна, на становище директора Всесоюзного Інституту. Псіля того, так само "перекинули" туди проф. М. Ветухова і проф. А. Скороходька (останній був на засланні у Вологді і йому дозволили сполучити працю на засланні і в відділі зоогігієни ВІЕВ). Забрали також проф. О. Преображенського, д-ра Г. Смірнова, д-ра О. Гіндіна. Ще в 1930 році ВІЕВ поставив вимогу передати йому увесь музей живих вакцин Л. Ценковського. Таким чином наш Інститут був не лише пionером ветеринарної наукової справи в Україні, а й спричинився до організації ветеринарної науково-дослідної справи у Москві і навіть після того вів перед у цій галузі. Лише значно пізніше, коло 1935 року, ВІЕВ у Москві скріпився, а також були організовані науково-дослідні інститути в інших республіках — Грузії, Арmenії, Азербайджані. Багато працівників тих інститутів приїжджало до нашого Інституту для підвищення кваліфікації, або для виконання своїх наукових кваліфікаційних праць. Ми не маємо потрібних матеріалів, щоб подати докладний нарис історії розвитку Інституту в цілому і його окремих відділів, тому обмежимося переглядом праці лише одного, щоправда найцікавішого і найважливішого — Відділу Експериментальної

Патології, на чолі якого стояв більше як п'ять років автор цих рядків.

Катедра (пізніш називалася відділ) Загальної і Експериментальної Патології організована була в 1928 році, або точніше на прикінці 1927 року. Керував нею відомий патолог Харківського Ветеринарного Інституту і Університету проф. Олександр Репрьов. На той час, він керував також відділом біології Харківського Рентген-радіологічного Інституту Наркомздоровля і Науково-Дослідною Катедрою Патології Головнауки Наркомосвіти. Після смерті проф. Репрьова в 1930 році керівником став автор цих рядків, а до цього часу виконував обов'язки старшого асистента при катедрі.

Катедра, а пізніш Відділ, мала такі лабораторії: нормальні і патологічні гістології, патологічні фізіології, гематології, патологічні хемії, тканевих культур, біофізики, ендокринології, рентгенології. Крім того, допоміжні лабораторії, що обслуговували також інші відділи — фотомікографії, операційну і анімалій досвідних тварин.

Штат відділу складався з 20—22 осіб, в тому числі 10 лікарів, а решта технічний персонал, а саме: проф. О. Репрьов — керівник, проф. Ів. Розгін — ст. асистент і патофізіолог, проф. Шмельцер — фахівець гістолог, д-р В. Чайківський — ендокринолог, доц. Соколовський — рентгенолог, д-р Гасай — гематолог, проф. Добровольський — біофізик, проф. Ів. Міщенко — фахівець з патологічної хемії.

Асистентами працювали: д-р С. Малащук, д-р К. Язикова, д-р Вярвільський, д-р Г. Бондаренко. Лаборантами були: д-р А. Чайківська, Н. Павленко, студ. М. Кошкін і Я. Кубицький (фотографії). Препараторами: В. Березюк, Н. Рейнфельд. Аспірантами: д-р О. Гіндін, д-р Б. Левадний, д-р М. Середа і д-р М. Тітов. Крім того, санітарних служників для догляду за досвідними тваринами і для прибирання приміщень лабораторій — завжди було три особи.

Катедра, а пізніш Відділ, мала такі лабораторії: нормічних напрямкі у своїй тематиці. Хоч теми були переважно теоретичного характеру, але вони були не тільки самостійні, виконувані на підставі власного пляну, а ще були спільні з іншими відділами, або з іншими установами, навіть інших наркоматів — Наркомздоров'я, Академії Наук тощо. Наприклад, автор цих рядків кілька років розробляв тему "Порівняльна патологія лихих новоторів у тварин" спільно з Відділом Експериментальної Онкології Інституту Експериментальної Біології і Патології ім. Богомольця і Відділом Біології Харківського Рентгенологічного Інституту. Тему "Мінливість бактерій під впливом біологічних чинників" автор цих рядків виконував у співпраці з Інститутом Мікробіології і Епідеміології ім. Заболотного, ВУАН тощо. Відділ співпрацював з відповідними катедрами ХВІ, Медичного Інституту, і з Університетом (проф. Альперном, Ногорним, Рубашкіним, Крафт-Палієвим, М. Соловійовим тощо). Найтісніший науковий з'язок співробітників нашого відділу був з Інститутом Експериментальної Біології і Патології ім. О. Богомольця. Конкретно з відділами Експериментальної Онкології, Септорогії та Фізіології. Співробітники відділу брали участь у наукових конференціях згаданих установ, відвідували короткотермінові наукові відрядження до лабораторій цих Інститутів. Так само співробітники згаданих інститутів використовували лабораторії Відділу Експериментальної Патології для постановки спеціальних експериментів на великих тваринах, або на більшій кількості тварин. Крім того, співробітники Відділу час від часу брали участь у всесоюзних наукових з'їздах, і обов'язково у всіх всеукраїнських з'їздах патологів, мікробіологів, рентгенологів, онкологів, фізіологів тощо. На всіх цих з'їздах виголошували наукові доповіді, демонстрували на спеціальних виставках наслідки експериментальних праць. Самі праці друкувалися у збірниках цих конференцій і з'їздів, а також у збірнику праць

УІЕВ від 1930 року (між іншим, до сьогодні уже віддано 20 томів).

Майже всі співробітники відділу мусіли брати участь у громадському життю, якщо можна його назвати громадським. Написали кілька довідників і підручників з ветеринарії і популярну бібліотечку з ветеринарії і тваринництва. Це коротко про працю одного з відділів. Так само, а може навіть більше можна сказати про кожен інший відділ, як наприклад: Мікробіології, Фізіології, Вивчення захворювань великої рогатої худоби тощо, але за браком архівних матеріалів, ми обмежуємося лише цим прикладом, бо і він дає багато для порівняння.

Можна і треба сказати багато про наукові досягнення Інституту, але з тих же самих причин, ми обмежуємося до загальних висновків. Найперше ми стверджуємо, що ці досягнення справді великі, але на нещасти, наукові праці співробітників, що були засуджені, заслані, або лише політично скомпрометовані, — всі вилучені і заборонені, не дивлячись ні на наукову, ні на практичну вартість їх. Дуже багато і важливих наукових тем було присвячено проблемі вивчення токсикології боєвих отруйних речовин. Для цієї мети в Інституті був найкраще обладнаний і матеріально за безпечений спеціальний Відділ Фармакології і Токсикології Бойових Отруйних речовин. Всі ці праці виконувалися "таємно" і про них ніколи і ніхто крім директора і спеціальних політичних органів не знати і вони не опубліковані, тому про них немає також ніяких згадок ні в історії Інституту, ні в офіційних звітах. Отже, зовсім не згадуються праці таких науковців: проф. М. Агалі, проф. Б. Фурсенка, проф. О. Корсунського, проф. Васильця, проф. Г. Обуховського, проф. Ів. Розгона, д-ра К. Мартіна, О. Преображенського і багатьох інших.

На закінчення ми хочемо подати хоч перелік розв'язаних проблем Інститутом на протязі його існування, 70-літнього, від початку організації його як лабораторії, і 32 літнього — від початку існування як сучасного Інституту.

Загально кажучи, треба признати, що в Інституті і його попередниці — Центральній Бактеріологічній Лабораторії — розроблено майже всі основні міропріємства для поборювання інфекційних захворювань сільсько-господарських тварин і птахів. Найважливішим досягненням є виготовлення вакцини проти телія (Л. Ценковський, А. Раєвський, І. Садовський, Шалашников). Другим не менш важливим є виготовлення вакцини проти беших свиней (Д. Конев та інші). Виготовлення малеїну і розроблення офтальмороакції проти носатизни. Якщо прийти до уваги, що згадані профілактичні міропріємства або розроблялися вперше, або в умовах конкуренції між окремими вченими і осередками науковими, і в умовах байдужого відношення уряду і широких мас громадянства, то мусить бути зрозумілим, що то справді ціла епоха в розвиткові ветеринарної науки.

Якщо говорити про новіший період діяльності Інституту, то стисло перелік проблем, що їх розробив Інститут є такий: виготовлена і широко застосована вакцина проти чуми свиней, удосконалені міропріємства проти вірусних хвороб: чуми птахів, енцефаломіеліта коней, хвороби ауешки, інфекційної анемії коней. Розв'язана також проблема стахіботритоксикози коней.

Розроблено метод одержання високоактивних сивороток проти паратифу і колібацилози телят, проти паратифу у водоплаваючої птиці. Розроблено ефективний спосіб вакцинації курей проти вісподифтериту (проф. О. Корсунський). Розроблено схеми боротьби з бруцельозою і туберкульозою і поліпшено препарати для їх діагностики. Удосконалено методи для вивчення сальмонельних і токсикоінфекційних захворювань тварин. Варто відмітити велику працю, виконану співробітниками Інституту комплексно з органами охорони здоров'я для вивчення протитуберкульозної вакцини Каль-

мета і Геріна на великий рогатій худобі. Праця вся пропала марно, бо всі керівники її (ветеринарні і медичні науковці) засуджені, заслані або знищенні, а тому наслідків праці, що мали бути виявлені на протязі певного часу (після того, як вакциновані тварини стануть дорослими), уже не було кому продовжувати спостережень. Інші дослідники боялися продовжувати спостереження, бо автори його були визнані "як шкідники і вороги народу".

З діяльності паразитології проведено цікаві праці для вивчення біології збудника тельазиози великої рогатої худоби, кровососних комах, і взагалі літаючих і паразитуючих на тілі тварин паразитів. Особливо цікава праця започаткована д-ром Хінчуком (між іншим, він походив з Галичини, приїхав до Інституту здається з Праги, був учнем проф. Провачека), а закінчена після його смерті д-ром Пивінським, з діагностикою і профілактикою та ліквідацією паруval'noї немочі на конях.

З теоретичних проблем можна згадати деякі, що розроблялися в катедрах Фізіології, Патології, Біохемії, Мікробіології. Наприклад, проф. Цуверкалов і доц. К. Кратінова провели цікаве спостереження над авітамінозом у курей. Проф. Ів. Розгін над специфічними випадками захворювань птахів при масовій інкубації. Він же винайшов причину масового ушкодження шкіри у телят паразитом демодексом і вивчив біологію збудника цього захворювання. Важливою також працею є вивчення проблеми мінливості бактерій, у тому числі збудника телят, що після 16 річного спостереження, праця була визнана такою, що всестороннє розв'язує проблему, а також і виготовлення вакцини, і проблеми непевних дій цієї вакцини на організми тварин. У світлі цієї праці, стали зрозумілими і "Панкеєвська трагедія" і всі невдачі з вакцинаціями тварин матеріалом, одержуваним з Франції. У цьому ж Відділі Патології, довгий час розроблялася проблема "Порівняльної патології лихих новотворів у тварин", що була комплексною темою з Інститутом Експериментальної Біології і Патології в Києві.

Усі згадані і інші праці Інституту уміщені в "Збірниках Наукових Праць", яких видано уже 20 томів. Крім того, у різних журналах і збірниках наукових з'їздів і конференцій видруковано більше 600 наукових статей і рефератів. Інститут видав більше 100 підручників, довідників, монографій і популярних брошур. Співробітники Інституту виконали і захистили 48 докторських і кандидатських дисертацій.

Такий підсумок історії виникнення, розвитку і праці Всеукраїнського Державного Інституту Експериментальної Ветеринарії. Зрозуміло, що цей нарис не претендує на повну історію чи літопис Інституту. Відкладаємо написання такої історії до більш слушного часу, а тим часом висловлюємо надію, що навіть і цей короткий схематичний нарис буде нагадувати всім українцям на чужині, що українська наука в процесі відродження українського народу теж внесла свій посильний вклад до української наукової скарбниці, що була і є складовою частиною духового надбання нашого народу.

Ол. НЕПРИЦЬКИЙ-ГРАНОВСЬКИЙ

П О Д Я К А

В відзнаках слави індіанський вождь,
До заходу обернений лицем,
Стойть, немов би в статую живцем
Його хтось перелив. При нім також
І лук і стріли — повний сагайдак...
Він уроочисто руки вгору звів
І раптом молитово занімів.
Замоки ліс і в озері вода...

Подяка сонцю й тихим вечорам,
Що усміхом старий вітають бір,
Де тиша гойть серце в лоні рам

Гущавини і де шугає звір.
У величі краси природи храм
Зароджує надхнення й віри вир...

ВІДГУК З КАЗКИ

Присвячується Г. Чорнобицькій

"...То Ви зі мною у човні

Пливли по Ікві...

У казці?.. Мрії?.. Чому ні?.."

Л. Далека

З лісів і прерій Гаявати
Я шлю подяку за слова
Присвяти... Й іскри серця ватри
Летять зворушенні знова...

Чуття не висловиш словами!..
Ta й не сутєве — хто був з ким?
Чи Ви зо мною, чи я з Вами?
Коли і де?.. Як юний гімн
У мріях, в казці ми співали,
Були щасливі в юні дні,
Чогось незнаного шукали
У срібно-російній весні!

Ta й не важливе — де були Ви:
В човні зі мною на Ікві,
Чи над Дніпром купали зливи
Вас сонця струмкі вікові?!

Я Вас не бачив і не знаю —
Але то Вам вінки я плів —
З волошок синіх і розмаю,
Про Вас я мріяв в щасті снів!..

А головне, що Ви відчули
Мій тихий сум і болі струн
Душі... та світле не забули,
Яке гасив життя бурун..

У самоті "його" Ви з диву
У казці ткали золотій,
А я... мов Непорочну Діву,
В коханні вимріяв "її".

Минали холодом повіті
На чужині мої літа,
І Вам не легко було жити:
Москви тяжка була п'ята...

Завжди за Вашим серцем чулим
І за житами я тужив,
Майбутнім і святим минулим
Шляхами бурі в вірі жив...
Я подивляв життя комашок,
В іх світі й досі я живу,
Ви ж рвали пельстки ромашок —
У мрійних діях наяву...

Нехай колишній поклик серця
Вам збереже на віки юнь —
Тоді Вам щастя не минеться
В пустелі австралійських дюн.

І в світлих спогадах, загравах,
Хай Україною Вам "буш"
Запахне в квітах, диких травах,
І мілим стане кожен кущ.

Дарма, що там росте усюди
Колючий кактус — "приклі пер"
І непривітні, часом, люди...
Ідіть до мети, — як дотепер!

Ні час, ні вік, ані простори
Чуття не в силі поділити,
Як за степи, Дніпро і гори
І донині серце в нас болить.

То хай живуть дні незабутні —
Прекрасні, світлі, плом'яні!
Співаймо ж ім в віки майбутні
Про казку в спільнім полоні!..

На Болдиній горі

На Болдиній горі, мальовничій околиці міста, де поховано незабутнього Михайла Михайлова Коцюбинського, 15 липня відбулося відкриття пам'ятника валику письменнику, революційному демократові.

Був пам'ятник на могилі письменника — вірніше надгробок — і раніше. Поставлений ще в 20 роки, він був позначений слідами формалістичних тенденцій.

Громадські організації Чернігова не могли задовільнитись таким пам'ятником. І вони зробили все, щоб замінити його. Водночас впорядкували й могилу над стрімким яром, обнесли її красивою залишеною огорожею. Розчищено також парк навколо могили. Він має тепер чудовий вигляд.

Сюди й прийшли трудячі Чернігова, колгоспники навколошніх сіл, щоб вшанувати свого великого земляка. А втім, це не зовсім точно — зібралися тут не лише колгоспники навколошніх сіл. Були й представники колгоспу імені Коцюбинського, Тупичівського району, Чернігівської області. З Києва приїхали дочка Коцюбинського Ярина Михайлівна і внук письменника Ф. Коцюбинський — автор скульптурної частини пам'ятника та його співавтори — скульптор С. Андрійченко, архітектор Я. Ковбаса. У торжествах взяла участь і наша письменниця делегація у складі С. Скляренка, Л. Смілянського та автора цих рядків. Прибули родичі Коцюбинського з Києва, Дніпропетровська, представники громадських організацій Києва та інших міст.

Сім годин вечора. Пагорби навколо могили заповнені людьми. Голова виконкому Чернігівської міської Ради депутатів трудящих тов. Сильченко відкриває урочистий мітинг і перерізує стрічку. Падає покривало, і перед нами постає чудовий пам'ятник. На гранітному постаменті — погруддя письменника; з мілим, добрим виразом дивиться на нас Михайло Михайлівич. Золотом горить напис на постаменті: "Михайло Коцюбинський — 1864—1913". Нижче викарбувані слова великого Горького: "Большого человека потеряла Украина, — долго и хорошо будет она помнить его добрую работу..." (А ми й не знали того! Ред.)

Над могилою нависає віття могутнього дуба. Відкривається чудовий краєвид на передмістя Чернігова, на задеснянські дали.

З промовами виступають кандидат філологічних наук О. Шева, чия дисертація була присвячена творчості Коцюбинського, машиніст паровозного депо станції Чернігів тов. Сидоренко, учениця школи імені Коцюбинського Неля Веклич. Усі вони говорять про Коцюбинського з величезною любов'ю і гордістю.

Дочка письменника Ярина Михайлівна поділилася спогадами про свого батька. Старший науковий співробітник літературно-меморіального музею Коцюбинського в Чернігові Катерина Коцюбинська розповіла про вшанування пам'яті великого письменника, про величезний інтерес до його життя і творчості з боку трудящих всього Радянського Союзу.

С. Скляренко говорив про Коцюбинського як учителя українських радянських літераторів.

Коцюбинському присвятили свої твори П. Тичина, М. Рильський, Ю. Яновський, Л. Смілянський, О. Десняк та багато інших письменників.

Ю. Яновський у своєму оповіданні "Фантазія" писав:

"Письменники Харкова, Києва й цілої України приїздять до Чернігова. Нічого з цим критися — до Коцюбинського юхати страшно... Ось він глянув тобі в вічі і взяв до рук книгу. Од нього не сковаєш нічого: він — учитель. Твоя книга говорить йому все: де ти лініувався, де ти поспішив, де ти ховав убогість думки за зливою слів, де ти чорно заздрив на чужу роботу, де ти нечесно працював. О, ці бесіди з учителем, хто вас забуде! Наче крила ростуть, і гордість займається, і слози радости на очах..."

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

Так, на відкритті цього чудового пам'ятника ми знову розмовляли з живим Коцюбинським і знову схилялися перед його великим талантом, перед його прекрасними художніми творіннями, що навіки ввійшли в духовну скарбницю народу.

...Мітинг закінчено. Представники громадських організацій несуть вінки. Першими до підніжжя пам'ятника поклали вінок від імені Спілки письменників України С. Скляренко і Л. Смілянський.

Тисячі присутніх на мітингу громадян Чернігова любовно оглядають чудовий пам'ятник великому письменникові.

Тут же, в парку, відбувся концерт художньої самодіяльності.

...В сутінках теплого літнього вечора ми прощаємося з Коцюбинським.

Степан Крижанівський
(“Літ. Газета”)

ВЧИТЕЛИ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

Друге поправлене видання

за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого формату (10x7 цалів, більший від читанок), має гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти.

Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

Друге поширене видання

читанка для 2-ї класи, 108 сторінок. Ціна — \$1.10

3. П. Волиняк

КІЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. Ціна — \$1.25.

4. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї класи, 96 стор. Ціна — \$1.00.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25.

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших пред-

"NOWI DNI", Box 452, Term. "A"
Toronto, Ont., Canada.

Україна - батьківщина першого літака?..

В СРСР останніми роками роблять усе можливе, щоб довести, що "російська наука найпередовіша в світі". Такою, мовляв, вона була, є й буде...

Звичайно, що не можна вірити цим пропагандивним твердженням, але інколи не завадити поцікавитись фактами, які можна вишукувати між зливою російської пропаганди.

Нижче подаємо скорочено статтю С. Соболєва, уміщено в київському ілюстрованому журналі "Україна" ч. 3 (144) за березень 1955 р., у якій автор доводить, що український поміщик з Вінниччини, капітан російської флоти Ол. Ф. Можайський, винайшов літака, по-передивши на двадцять років американців братів Райт, які досі вважалися першими винахідниками літака.

Про правдивість цих даних мусить судити фахівці — ми тільки подаємо фактичну частину статі, викинувши з неї кілька пропагандивних уступів, які нічого не дають читачеві.

Редакція

"Виявлені архівні матеріали показують, що ідея збудувати "повітряний корабель, на який не впливають морські шторми, виникла у винахідника ще в 1855 році; здійснив він її в середині 60-х років недалеко від Вологди, а головні практичні роботи над проектами "повітролітального снаряда" Можайський проводив у 70-х роках на Україні.

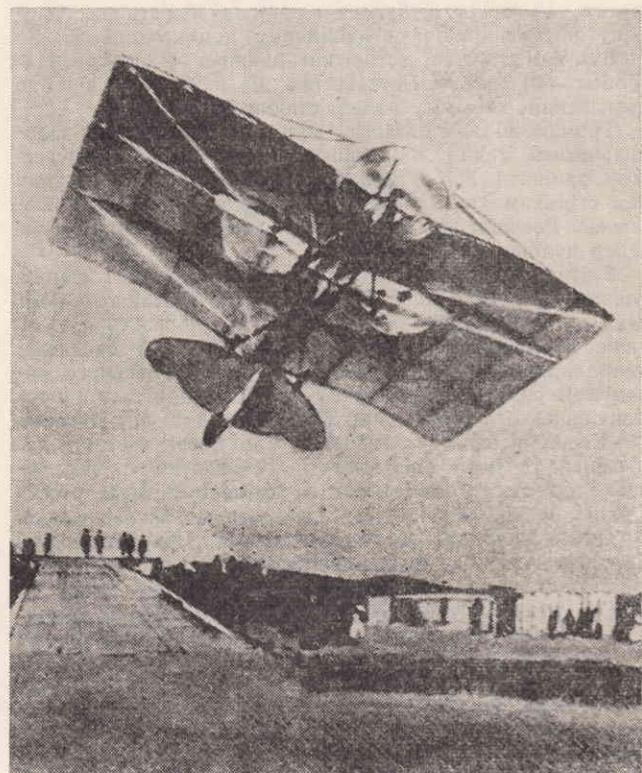
Знайдені за останні роки документи у Вінницькому і Хмельницькому обласних архівах доводять, що в період 1869—1876 рр. капітан першого рангу О. Ф. Можайський проживав у містечку Вороновиці (тепер районний центр Вінницької області), у маєтку його племінника. Головний будинок — палац із 43 кімнат — зберігся, і тепер тут міститься середня школа. На честь О. Ф. Можайського встановлено меморіальну дошку.

Восени 1876 року Олександр Федорович виїхав з Вороновиці у Петербург і там почав будувати свій "повітролітальний снаряд".

Зібрані на Вінниччині матеріали свідчать, що перш, ніж будувати літака, Можайський довго вивчав політ птахів, проводив численні досліди з птахоподібними моделями, створив літаючу модель, а потім збудував величного повітряного "змія", на якому не раз сам піднімався в повітря. Ще в 1877 році морська газета "Кронштадтський вестник" (№ 5) писала, що досліди з повітряними зміями Можайський робив у 1873—1876 рр. і "літав з комфортом".

О. Ф. Можайський

Лет літака О. Можайського

Як тепер з'ясовано, польоти на "змії" провадилися поблизу села Потуш, за десять кілометрів від Вороновиці. Повітряний "змій" Можайського був схожий на човна з великими крилами, тобто був прообразом будованого літака. Перед підйомом у повітря "змій" котився по землі на чотирьох колесах, змонтованих на візку під човном. "Змія" прив'язували довгою міцною вір'юкою до фаєтона або підводи, запряженої трьома кіньми. Коли коні бігли швидко, особливо з пагорба вниз, повітряний корабель відривався від землі і летів за візком на висоті майже до двох сажнів.

Польоти на повітряному "змії" мали велике значення для створення літака: вони дали змогу винахідників правильно визначити розміри підйомної поверхні, яка могла б тримати людину в повітрі, а також і розробити конструктивну схему "повітролітального снаряда". Численні досліди Можайського з птахоподібними моделями і його польоти на повітряному "змії" у відкритому полі помітило місцеве населення. Поміщики глузували з Можайського, називали його диваком, а серед неписьменного населення поширилися балачки, що Олександр Федорович зв'язався з "нечистою силою", яка й носить його над полями.

Розповідають, що поміщиця, коли "пан Можайський" виїхав до Петербурга, запросила священика відслужити молебень і освятити всі будівлі в маєтку, щоб вигнати "нечисту силу".

Відомо також, що Можайський залишив у племінника повітряного "змія", і там він пролежав довгий час. Польоти не раз демонструвалися перед гостями і родичами на дачі "Дубина", розташованій поблизу села Потуш, на березі Південного Бугу.

У Вороновицькому районі ще досі живуть свідки цих демонстраційних польотів. Так, старий колгоспник артілі "Шлях до комунізму" Климент Якович Кобець сам бачив політ повітряного "змія", що спустився на

річку Буг. Як він згадує, "...з гори від будинку котився човен з великими крилами; над крутым берегом човен відокремився і пролетів у повітря, потім спустився на воду... Завдовжки човен був щось із сажень, а крила у нього широкі — кожне понад сажень. Під човном чотири колеса."

Інший старожил села Потуш, колгоспник Антон Овксентович Шевчук пам'ятає, як він ще хлопчиком дівчи в спостерігав польоти повітряного "змії".

Переказують, що під час перших польотів на "змії" Можайський забив ногу і довго не вставав з ліжка. Тоді священик сусіднього села виголосив проповідь, вказуючи на "гріх людини", яка уподібнилася птахові, бо людина не має крил, і політ на "змії" — це "проти естества людського".

Місцеві жителі, які працювали в маєтку, — слюсар Іван Шинкарук і кучер Олександр Шкляренко — допомагали О. Ф. Можайському у випробуваннях. Власниця маєтку запропонувала їм сповідатися, бо вони "допомагали дияволові". Але вони відповіли, що не бачили ніяких чортів, завжди чули голос самого Олександра Федоровича, а в тому, що "змії" ударився об землю, винна була припряжка: вона запуталася у посторонках, і тому довелось різко зупинити тройку.

До наших днів "змії" Можайського не зберігся. Останні відомості, що він був на дачі "Дубина", належать до 1909—1912 рр. У грізні дні громадянської війни 1918 року дача Можайських згоріла. Частина майна, тобто деякі книжки, альбоми і фото ще протягом дов-

их років зберігались у місцевого населення і, можливо, окрім речі ще будуть знайдені.

"Змій" Можайського — прототип сучасного повітряного планера і прообраз першого літака. Малюнок — "Паровий аероплан Можайського 1876 року" — зберігся як свідок великої творчої роботи винахідника першого в світі літака. Можна вважати доведеним, що "повітролітальний снаряд" Можайського народився в Україні, і Поділля є колискою першого літака.

Дату польоту Можайського на повітряному "змії" (1876 р.) вважають вирішальною у творчій діяльності російського винахідника; тепер йому залишилося створити тягу зовні і позбутись вірьовки. "Основою майданчикового літального апарату, — писав тоді О. Ф. Можайський, — має бути нерухоме, нахилене до горизонту під невеликим кутом крило, яке одержує тягу від спеціальних гвинтів". Це завдання він блискуче виконав. Поліпшенні літальні моделі збудовані за цим принципом. Їх публічно демонстрували науковій громадськості в Петербурзі 1877 року, а пізніше, в 1882—1885 рр., і "повітролітальний снаряд" пройшов випробування. Літак, змонтований і збудований Можайським, міг піднятися у повітря людину. Це була велика перемога.

Треба сказати, що літак Можайського складався з п'яти частин, які мають і сучасні літаки: фюзеляж, схожий на човен, нерухомонесучі поверхні — крила, гвинто-моторна частина, хвостове оперення і шасі — візок на чотирьох підросорінних колесах.

С. Соболев

Степан РИНДИК

Будова космосу

Первісне значення грецького слова "космос" можна передати двома словами: прикраса і впорядкованість. Тепер космосом називаємо всесвіт, себто всі небесні тіла з усіма просторами, де вони розміщені. Така назва свідчить, що в будові всесвіту вбачають певну красу і певний порядок. "І бачив Бог, що все, що створив, було вельми добре", написав пророк Мойсеї. І поєти, що найчутливіші до краси, захоплені космосом. "Гармонія небесних сфер", "космічна музика", "космічні сонати", "космічні хорали" давно вже стали невід'ємними атрибутами поетичного красномовства. Однак, не бракує й стептиків. Вони кажуть: світ існує понад 5 більйонів літ; змагання людини розгадати таємниці його будови тривають ледве 8000 років; проникнення в найдальші дотепер простори світу сталося протягом кількох останніх десятків років. Отже, час дослідів над світом відноситься до часу тривання його, як коротенький момент до майже вічності. Чи це відношення дає нам право робити якісь висновки про упорядкованість чи гармонію світу? До цього треба додати, що ніхто не знає, що є і що діється поза межами досі дослідженого. Але й те, що вже спостережено і більше чим менше досліджено, не належить до якогось одного часу, не синхронічне в собі. Бо сонце бачимо таким, яким воно було 8 мінут перед тим; найближчу зорю такою, якою вона була перед 4,3 роками; дальші зорі бачимо ще в далішій минувшині, від деяких світло доходить до нас за тисячі, мільйони і сотні мільйонів років. Отже, все, що бачимо на небі тепер, є власне мішаниною різних часів і епох. Це історія неба і дуже своєрідна історія: в ній нема цілості, а є тільки окрім об'єктів, подані в різні часи. Що є і що відбувається тепер, не знаємо, окрім найближчої околиці — планетної системи. Якби в одній спільній фільмові образі зібрали докуни історію, скажім, України, почавши від льодових періодів і перейшовши через епоху переселення народів, через часи скітів, сарматів, хозарів, печенігів, половців, татар, воєн Хмельницького, руй-

нування Сіці, панщини і кінчива колгоспами, подавши при цьому всі форми культурного розвитку і соціальних відносин разом із людським побутом, — то чи можна було б у такій мішанині речей і процесів знайти якусь красу і порядок? А справа з космосом виглядає в багато разів гірше. Ми не маємо приладу, що давав би змогу бачити світ разом і таким, яким він тепер є, але маємо нестриману фантазію і велику охоту вірити, що й тепер світ виглядає так, як завсіди, як і перед мільйонами літ. "В безнастаних змінах п'єребуває небо", співав Шілер, але ми на ті зміни не зважаємо.

У цьому нарисі подамо тільки те, що досі сконструйовано наукою, себто що було і що є, і не будемо торкатися цікавого, але покищо безнадійного питання: а що є власне те, що є?

Наука, що досліджує космос, називається астрономією. Ця наука походить теж із грецьких слів і означає зорезнавство, а в стислішому перекладі — науку про закони зір. До кінця вісімнадцятого століття астрономи досліджували переважно соняшну систему. Потім праці астронома В. Гершеля започаткували нову стадію зорезнавства — студії над т. зв. стальними зорями, що знаходяться за соняшною системою. Цю стадію називають стелярною астрономією (*stella* — зірка). Вона відносилась майже виключно до дослідів над зорями т. зв. Галактичної системи (Чумацького шляху), куди належить і наше сонце з планетами.

Років із 50 тому розпочато досліди над світовими просторами поза Галактичною системою і відкрито велику кількість зоряних згromаджень, т. зв. мріяковин, різної форми, часто спіральної будови. Ці утвори розкинені по всьому небесному просторі на взір відокремлених островів, і тому найновіша галузь астрономії, що вивчає якраз ці острови, називається інсулярною астрономією (*insula* — острів).

Ми перейдемо по черзі всі ці три стадії, тримаю-

чись невідступно нашого основного предмету: будова космосу.

Отже, як збудований космос? На це питання можна дати тільки часткову відповідь, бо хоч дотепер досліджено багато світових просторів, однака область дослідженого становить поки що тільки частину того, що називається космосом і невідомо, чи всесвіт має якісь межі та чи не є він безмежний і безконечний.

Перше, ніж перейти до списку останніх здобутків астрономії, подамо коротеньку історію еволюції людських поглядів на будову світу. Всі культурні народи старих часів, як от вавилонці, єгиптяни, індуси, китайці, греки й народи середньої Америки (Марія) мали свою власні, вироблені довгими віками астрономії, звичайно, дуже примітивні й незгідні з дійсністю. Для прикладу подамо тут погляди греків. Найстаріші відомості щодо цього знаходимо в пам'ятниках старогрецької словесності (поеми Гомера й пісні Гезіода). З них бачимо, що старі греки вважали землю за осередок усього світу (геоцентрізм), а саму її уявляли собі в образі величого кружка (дискосу). Посередині цього кружала на горі Олімпі сидили боги. Землю оточувало велике море-океан. Хвилі цього океану били в кришталеве склепіння неба, що наче величезна миска прикривала землю зверху. Сонце, місяць і зорі ходили по небі різними дорогами, поринаючи під час заходу в морські хвилі, щоб освіжитись там і набравши сили, знову викотитись на небо й звідти світити людям. Бо люди стояли в осередку всіх інтересів неба і землі. Все було для них.

Різним групам зір, що творять на небі ніби якісь цілості і що їх називаемо сузір'ями, греки понадавали окремих назв, добаваючи там певні предмети, або постаті богів чи герой, напр., Віз, Оріон (косарі). Возом бог сонця перейжджає Чумацьким шляхом, а мисливець Оріон зі своїми собаками полює на Бика, і т. ін. З важніших сузір' згадаємо тут про так звані сузір'я Зодіака (зіврникового кола). Вони називаються: Баран, Бик, Челіги (Близнята), Рак, Лев, Діва, Скорпіон, Стрільці, Козоріг, Водяник, Риба. Як нам здається з землі, сонце протягом року переходить через усі ці сузір'я. Вони творять на небі замкнене коло.

Зорі поділяються на дві нерівні групи: сталі зорі, що їх велика більшість, і мандрівні, або планети. Перші не міняють на небі свого місця супроти інших зір, другі мандрують поміж зорями, зачеркуючи на небі різні покрученими дорогами. Вже згадані вище старосвітські народи знали п'ять планет: Меркурій, Венеру, Марса, Юпітера і Сатурна. До них зачислювали сонце і місяць.

З бігом часу старі уяви про будову світу помалі мінялися, і вже в шостому столітті перед нашою ерою школа Пітагорейців прийшла до думки, що земля має форму не кружала, а кулі, так само сонце й місяць. А грек Ератостен навіть обчислив, досить докладно, по-перечник землі. Птолемей (87—165 перед Хр.) учив, що куля землі творить осередок усього світу; надокола неї по прозорих кришталевих сферах порушуються зорі; по найближчій до землі сфері ходить місяць, а по дальших шістьох Меркурій, Венера, Сонце, Марс, Юпітер і Сатурн. На останній, найдальший, восьмій сфері знаходяться старі зорі, що сидять на ній, наче блискучі діаманти. Сфера стала зір замікає світ і творить його кінець. Далі нема нічого. Цей образ світу відомий під назвою Птолемейської системи. На зміну їй прийшла система Коперніка (1473—1543 по Христі): в осередку світу стоїть не земля, а сонце (геліоцентрізм); довкола сонця кружляють земля і планети, а довкола землі місяць. Свій коловий обіг довкола сонця земля робить за один рік, обертаючись одночасно довкола своєї осі за 24 години, від заходу на схід. (Віссю землі називаємо уявну просту, що проходить через її осередок і т. зв. Полярну зірку. Ця зірка видається для нас непорушною, себто протягом доби не міняє на небі свого місця. Інші планети мають свої орбіти й свої роки. Щодо сфери стала зір, то Копернік зали-

шився при старих поглядах. Хибою Копернікової теорії, окрім геліоцентричної, було твердження, що дорога землі довкола сонця, як і дороги інших планет, має форму кола. Цю хибу виправив Кеплер (1571—1630), що так уточнив систему Коперніка: 1. Земля і планети обігають сонце по еліпсах, що всі мають одно спільне вогнище (фокус), а в тім огнищі є сонце. 2. Цей колосоняшний рух відбувається так, що радіус-вектор кожної планети (проста, що кождочасно лучить осередок планети з осередком сонця) в рівні часи зачеркує рівнопільні кути-сектори, для кожної планети інші. 3. Кожна планета відбуває свій повний оборотовий рух довкола сонця в різні часи, себто кожна планета має свій інший рік. При цьому квадрат року кожної планети і куб великої осі її еліпса прямопропорційні. Це значить, що коли квадрат року землі поділити на куб довжини великої осі її орбіти, то вийде таке саме число, як для кожної іншої планети, дарма що вони мають інші роки та інші еліпси-орбіти.

Ці закони показують, що саме відбувається в сонячній системі і як саме відбувається. Мало того, у них криється ще одна дуже важлива річ: вони дають нам можливість знайти відповідь на питання, чому саме так діється, себто, чому саме наша земля та інші планети кружляють довкола сонця, а місяць довкола землі. Бо з цих законів неминуче випливає висновок, що між сонцем і планетами діє т. зв. в механіці до-середкова (центріпетальна) сила, що примушує планети падати в напрямку сонця. Цього вони не роблять тільки тому, що в природі діє ще закон інерції: кожне матеріальне тіло має властивість зберігати напрямок свого руху і скорість його. Відкриття доосередкової сили в сонячній системі, зроблене на основі законів Кепплера, належить Ньютона (1643—1724). Цю силу, відому під іменем сили гравітації (тяжіння), Ньютон узагальнив, присвятив її до невід'ємних властивостей матерії: між кожними двома матеріальними тілами діє сила, прямопропорційна до добутку їх мас і оберненопропорційна до квадрату віддалення між ними. Кожні два тіла мають здібність наближатись одно до одного. Звідки ця здібність походить, невідомо. Робились численні проби її вияснення, але без успіху. Теорія релятивності (відносності) зводить гравітацію до інерції. На цій підставі тяжка маса й інертна маса поняття ідентичні, а планети порушуються довкола сонця тільки завдяки силі інерції. Таким чином, подана вище дефініція інерції, що вимагає збереження простолінності руху тіла, відпадає. Вертаємося до Аристотеля, що вважав коловий рух за вільний рух, а простолінний — за вимушений силами.

Знання закону гравітації помогло астрономам зробити численні й велики відкриття у світових просторах і піднесло науку астрономії до такого ступеня точності, що навіть постало поняття "астрономічної точності", себто найвищої точності. (Далі на стор. 29)

УВАГА !

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ УВАН

О. Повстенко, Катедра св. Софії в Києві	12.50
В. Підмогильний, Місто, в оправі	\$3.00
" " без оправи	2.50
Т. Осьмачка, Із-під світу	2.50
В. Винниченко, збірник	1.00
Т. Шевченко, річник I	0.50
" II	0.75
" III	0.75

Ю. Яновський, Майстер корабля 2.50

Тільки роздрібний продаж.

Замовляти в „Нових Днях”.

Оттава -- столиця Канади

Фото: Бетті Мартлок

Минулого року Оттава святкувала своє сторіччя. Ювілей на європейську мірку не дуже то "старий", але для американського континенту і сто років поважний вік.

До того ж, як справжня жінка, Оттава й собі пустисьла на хитрощі: вона таки старша, як признається всім — народилася вона зараз по війні США та Великобританії в роках 1812-1814. Ще тоді стратегічні міркування спонукали британський уряд вислати експедицію під проводом полковника Джона Бая, доручивши йому побудувати канал, який забезпечив би сполучення поміж містами Верхньої та Долішньої Канади, у випадку нападу США.

Сьогоднішня Оттава стоїть там, де висів полковник Джон Бай. Крім побудови каналу Рідо, Бай заклав

два села, які швидко розрослись у містечко, назване в честь його основника — Байтавн.

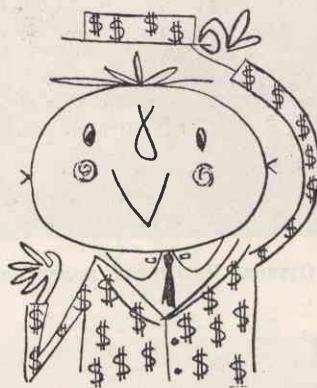
Виникнення і свій дальший розвиток Оттава завдає війнам: війна з США створила її, а наполеонівські війни в Європі прискорили її розвиток. Тоді Англія була відрізана від Європи і змушенна була звернутись по деревину до своєї колонії — Канади. Долина річки Оттави, що тоді видалася невичерпним джерелом деревини, швидко залюднівалася. Коло ста років річки Оттава, Рідо та Гатіно безупинно сплавляють дерево.

У ті часи про мешканців Байтавну — лісопромисловців та лісорубів — ходила не дуже то добра слава: побожні канадці запевняли, що "в Байтавні Бог не існує". У середині 19-го століття "лісні королі оттавської долини", які здебільша починали

нали з сокири та грубих мозолів, стали широко відомі в світі. Уже в ці давні для молодої Канади часи вулиці Байтавну, висловлюючись деликатно, чаділи "політичними суперечками": темпераментні реформатори і такі ж консерватори уславили майбутню столицю Канади знаменитими "понеділками бйок камінням".

Однак, не цьому буйний Байтавн завдає свое третє піднесення — перетворення на столицю Канади. На честь бути державно-політичним центром країни претендувало багато канадських міст: Гамільтон, Торонто, місто Квебек, Монреаль і

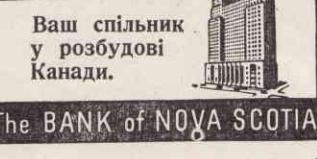
ЗАВДЯКИ П. П. З. ПЕРШИЙ РАЗ У ЖИТТІ

У МЕНЕ ГРОШЕЙ ВБРІД.

Програма Персонального
Забезпечення Банку
Нової Шотландії КЛИЧЕ Вас
ошаджувати, поки не
сягнете своєї мети.

П.П.З. творить чуда — особливо, коли ошаджувати важко... гарантує визначеній Вами людині повну суму Вашого щадничого пляну, навіть коли б Ви не дочекалися такого заощадження. Жадайте подробиць та безоплатної книжечки про П.П.З. у найближчім відділі Банку Нової Шотландії.

ВИМАГАЙТЕ!

Pennmans

РОБОЧІ СКАРПЕТКИ

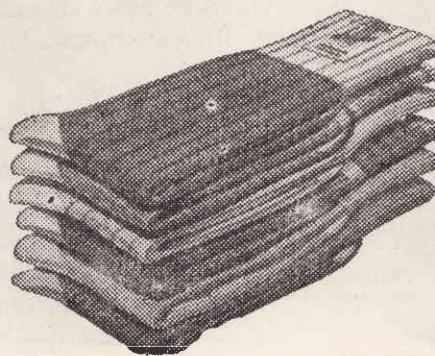
з найлановими п'ятками та носками. Вони витреваліші інших.

Ви довше носите, вигідно чуетесь, маєте кращу якість в РОБОЧИХ ШКАРПЕТКАХ П Е Н М А Н С ' а .

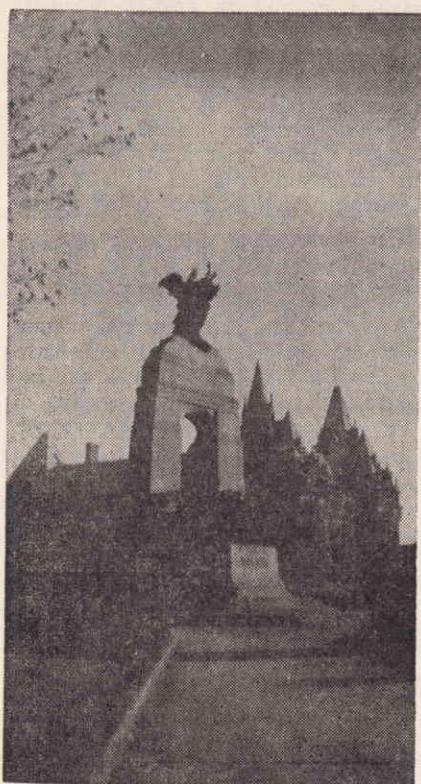
За своїм виконанням та якістю, аони надаються для всякої потреби — можете їх набути за різні ціни.

ТЕЖ СПІДНЯ ТА ВЕРХНЯ БІЛІЗНА.

ФІРМА ВІДОМА
ВІД 1868 РОКУ.

WS 9-1

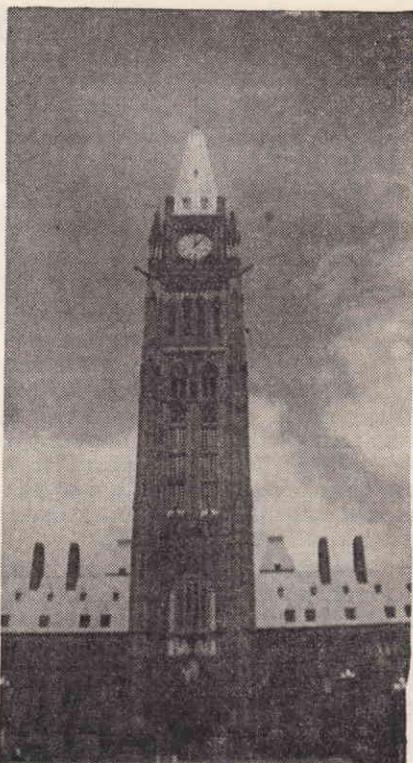
Оttava. Пам'ятник поляглим.

Кінгстон. З маленького й непоказного Байтавну просто кили, признаючи за ним одну-єдину якість: "Місце — найближче до північного бігуна..." "З таким само успіхом можна зробити осідок уряду в Лібраторі", — заявив з сарказмом один з послів.

Вибір столиці, врешті, поклали на волю королеви Вікторії. Кожне місто-кандидат на столицю подало довгі списки своїх якостей з найвірогіднішими запевненнями, що саме воно найпридатніше на столицю Канади.

Байтавн, що ще в 1855 році був перейменований на Оттаву (від р. Оттава), не міг похвалитись своєю промисловістю, як Торонто, чи космополітичними барвами, як Монреаль. Молода й невеличка ще тоді Оттава скромно висунула лише своє вигідне стратегічне розташування (віддалення від кордонів) і майже рівну віддаль від решти великих міст. До цього додавались ще прекрасні краєвиди та густі ліси, які забезпечували будівельним матеріалом. Більші міста вислали у столицю В. Британії своїх представників з петиціями, а за Оттаву промовляли самі факти.

Надходив новий 1857 рік, який і приніс до Оттави вістку, що вибір королеви Вікторії зупинився саме

Оttava. Парламент.

Оttava. Урядовий центр міста, що потопає в зелені.

на ній. З того часу в ній почали зосереджуватись усі державні установи. Почалась доба перетворення сіренкої Оттави в гарну столицю...

У чому ж чар Оттави? Матеріально — у зелені, у воді. Точніше у трьох річках та каналі, що розтинають Оттаву на частки. Її чар також і в парках та алеях, які розміщені в місті і навколо нього. Оттава справді місто зелені і тюльпанів, Оттава — місто чистого повітря та широких повноводих річок.

Серце Оттави — парляментарні горби з величими й гарними будівлями федерального парляменту та міністерств, побудованих у змодернізованому готичному стилі. Канал, побудований за почином полковника Бая, основника Оттави, тягнеться понад 20 миль завдовжки. Він так і не був використаний для воєнних цілей, для яких призначався і тепер по ньому плавають моторові човни з туристами.

Славний Рокліф Парк та дослідна фарма творять дві найбільші зелені плями на пляні Оттави.

А все таки, щоб у приїжджого до столиці Канади лишилося гарне враження про місто, його треба пронести по Оттаві дуже вміло і не показувати звичних деталей, бо столиця щойно тепер причепурюється, бо поруч чудових куточків ще зустрінете в ній мізерні напівбараки, а то й смітники. Місто ще й досі перерізають 6 залізничних віток. Та ці всі недоліки зникнуть безслідно протягом наступних 20 років, на які запланована розбудова й перебудова канадської столиці. Залізниці винесуть за місто, будинок залізничної станції перетворять на оперовий театр, а нові впорядковані дільниці заступлять рештки брудного Байтавну.

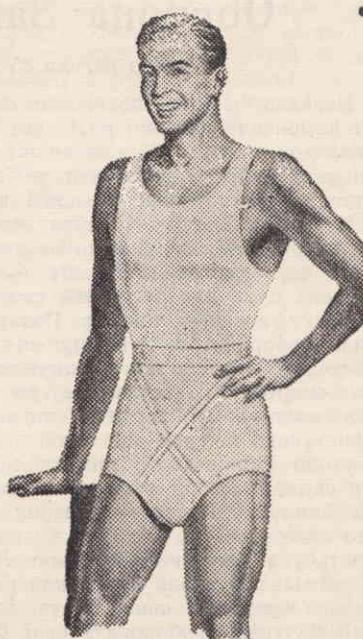
Духово — чар Оттави в молодості, у пульсуванні росту, багатомовності цього міста. Її чар, як і кожної столиці, в політичній атмосфері, що прикрашує будні відвідинами великих артистичного і сильних політичного світу.

* * *

І ще пару слів про оттав'ян. Як і належить столиці, якщо нею є невелике місто, Оттава — місто державних урядовців та чужоземних представників. Це нормально. Цікавішою є, звичайно, благородна частина мешканців столиці — оттав'янки. Статистика виказує, що в Оттаві на кожного чоловіка припадає 7,3 жінки — це не коректорська помилка, а таки сім і три десятих! Чепурні й нечупарі, високі й куці, стрункі і пухкенькі — всі вони по 8 годин денно ховаються від людського ока за столами різних установ. Не здивуйтесь же, що й голова міста також жінка. Так, так! Панна Шарлотта Віттен не тільки жінка, а ще й найабсолютніший диктатор в історії світу, як запевнюють отав'янки. Так говорить, звичайно, чоловіча частина оттав'ян, їх причина тому — заздрість.

Ще й про земляків. Є в Оттаві буковинці, є галичани, є католики, є й православні. Є й просто українці. Дехто з цих останніх вміє шукати в Оттаві подібності до Києва. Новоприбулого можуть повести на парляментську вежу, де справді легче дихається, відки видно, як по-українському тікають у далечінь обрії, видно широку ріку в долині, навіть пара димарів стирчати понад нею, що нагадує краєвид Подолу з Володимирової гори.

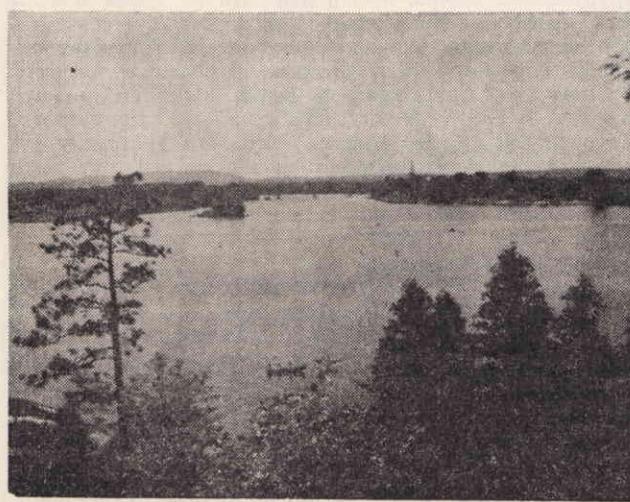
Т. Улянченко

Watson's
555

КРІС Х КРОС
(ОПАТЕНТОВАНІ 1945
ФРАНЦУЗЬКІ ШОРТИ)

Особливо призначенні для легкої підтримки — вигідний еластичний пояс — опатентований — сам закривається перед “Кріс Х Крос” — запевняє добру фігуру — зроблені з бавовняної тканини першої якості — легкі до прання — можна їх носити без прасування — безконкурентні.

Оттава. Річка Оттава.

Оттава. Дослідна фарма.

Оборона Замостя

Спогад з нагоди 35 роковин

Передовсім, для повнішого зрозуміння описаної тут історичної видатної події, що їй в кінці серпня ц. р. якраз довершилися 35 роковини, потрібно, бодай коротенько і побіжкою оскреслити тодішню політично-воєнну ситуацію, на тлі якої та подія відбулася.

У кінці 1919 року Україна переживала трагедію воєнного розгрому, який мало не привів її до катастрофи. Через те, загрожена зо всіх боків ворогами Україна змушені була для рятування своєї волі й державності увійти у воєнний союз з Польщею, щоб з'єднаними силами оборонятися в першу чергу проти найбільш небезпечної московського комунізму, який в однаковій мірі смертельно загрожував обом союзним народам. Українська армія щасливо вирвавшись із жахливого "Трикутника Смерті" під Любаром і, відбувши єдиний в історії українського війська та рідкий, незвичайний у світовій історії рейд у запілля ворога — знаменитий Зимовий Похід, — повернулась осяяна славою з того походу 6. 5. 1920 р. і зразу ж стала на нову боротьбу з Червоною Москвою. На півдні України вона зайняла важливий фланговий відтинок спільноти з поляками фронтової лінії поруч союзної польської VI. армії й успішно обороняла своїй бойові становища.

Шоста Січова стрілецька дивізія на чолі з генераль-ного штабу полковником (пізніше генералом) М. Без-ручком діяла в той час окремо від головних сил українського війська і перебувала разом з частинами III. польської армії на півночі, з ними у квітні вона здобула столичний Київ і стояла там залогою разом з поляками.

Після прориву більшовицькою кіннотою Будьонного польського фронту в районі Сквири, польські й українські війська змушені були до відступу. Особливо швидкими темпами посувалася польська фронтова лінія, у складі якої перебувала VI. Січова дивізія, що в початку червня лишила Київ і збройно посувалася на захід лісово-багністими обшарами Полісся. По серпні перехідних завзятих сутічок і більших — сплюнованих боїв, дивізія нарешті міцніше осіла в районі Холм-Красностав-Грубешів-Замостя, де майже цілий серпень провадила успішні оборонні дії. Така була ось на той час

загальна бойова ситуація на терені розташування дивізії.

Наскільки пригадую, десь так від половини серпня 1-ша саперна сотня 6-го Технічного куріння при штабі дивізії перебувала в м. Красноставі, в околицях якого будувала другу запасну лінію фортифікацій по р. Вепрі, бо це запілля входило в бойовий відтинок однієї з наших піших бригад, яка приблизно за 14 кілом. на схід стояла на фронті. З того боку безнастенно гуркотіли і гупали гармати, а іноді, особливо за нічної тиші, було чути і клекотіння кулеметів.

Саперні праці під Красноставом добігали кінця, коли раптом вночі на 23 серпня сотня отримала із штабу дивізії наказа негайно припинити працю і прибути до м. Замостя. До полуночі наступного дня сапери 1. сотні з'явилися у Замості, де вже застали і 2-гу саперну сотню, стягнену сюди таким же наглим способом. Таким чином 6-й Технічний Курінь опинився у Замості майже в повному складі — з двома саперними і залізничною сотнями, з обозом і штабом з винятком зв'язкової сотні, що була розкидана зі своїми телефонами по фронтових частинах.

У штабі дивізії довідались ми про досить непевну бойову ситуацію, що навіть може дуже загрозити становище дивізії. Досить глухо мовилось, що з польських агентурних джерел доходить відомості, ніби кінну армію Будьонного, яка стоїть під Львовом, викликає комісар Троцький під Варшаву і що ніби вона у своєму рейді зможе правдоподібно зачепитися за Замостя. З того, мовляв, для української частини, що заняла місто, виникає грізна, навіть смертельна небезпека з огляду і на малі сили залиги міста, і на абсолютно технічну непристосованість його до оборони проти колосальної кількості більшовицької кінноти; і це тим більше, що вище польське командування має намір не здавати Замостя, утримання якого входить у ширші пляни оборони самої Варшави, загроженої армією Тухачевського. Значить ясно: ніякого відступу не може бути, ані навіть ніякого маневрування.

Закипіла жвава, з напруженням усіх нервів і фізичних сил робота. Згідно із вказівками штабу оборонна лінія мусіла охоплювати замкненим колом усе місто, бо навколоїні простори зо всіх боків міста давали можливості нападу. За обрахунками лінія укріплень мала 18 кілометрів довжини, яку з недостатніми живими технічними силами і наявними мізерними технічними матеріальними засобами годі було у найкоротший термін побудувати у формі суцільної ланцюгово пов'язаної системи. Довелось таки добре подумати, поки винайшли таку складну систему окремих у різних місцях штудерно побудованих гнізд оборони з відповідним угрупуванням окопів, звідки давалася би повна можливість найефектовніше використовувати силу перехресного кулеметного і рушничного вогню. Протягом чотирьох неповних діб така система взаємно вогнево-пов'язаних позицій навколо міста була побудована, причому і все передмістя загальної 18 кілометрової оборонної лінії було обтягнено колючим дротом; у деяких найчутливіших небезпечних місцях цей дріт тягся навіть у три-четири смуги попарних рядів. Всі ці на загал досить сильні таки польові укріплення, як виявилось пізніше, відіграли дуже значну роль в цілому передбігу оборони.

Останні дротяні загороди навколо міста були закінчені 28 серпня пополудні, а вже о 4-ій годині отримали вістку, що кіннота Будьонного наблизилася до Замостя, заповнене лісові околиці й оточує місто. О годині 6-ї під вечір був зачинений останній вихід з міста на північ по красноставській дорозі, яку встигли замкнути дротяними рогатками зараз же по віїзді до міста обозу одної нашої частини і перед самим несподіваним насоком ворожої кінної розвідки.

З того моменту почалася грізна облога 10-тисячними полчищами страшної червоної розбещеної кінноти малого історичного містечка Замостя, у якому замкнулася

ДЕСЯТИМОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ

М. ГРУШЕВСЬКОГО

виходить накладом Видавничого Товариства "Книгоспілка у Нью-Йорку".

Уже вийшли з друку 1, 2, 3 і 4-ий томи.

До 1-го червня 1955 вийде і 5-ий том.

Нормальна ціна комплекту (10 томів — 11 книжок) 82.50 дол.

Передплатники мають комплект лише за 60 дол. і сплачують ратами перед кожним томом.

Першого липня 1955 приймання нових передплат буде припинено. З того часу непередплатники зможуть набувати Історію України-Руси М. Грушевського лише за нормальною ціною (82.50).

Користайте з нагоди до 1-го липня 1955 зголосити передплату й набути комплект Історії України-Руси за пільговою ціною — 60 дол.

Передплату зголосуйте на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

невеличка залога з ядром кількох нечисленних українських відділів, на чолі з командиром Української Січової Дивізії і начальником залоги полк. Безруком. Головні бойові сили дивізії — давні піших бригади, головна маса артилерії, кінний Гордієнківський полк, команди кулеметчиків і гренадирів та інші дрібніші допоміжні відділи — активно оперували на плацдармі біля м. Грушевська, у склад же обложенії в Замості залоги тоді входили лише малі частини VI. дивізії — штаб, штабова сотня, технічний курінь, кінна сотня 6-го кінного ім. кошового Костя Гордієнка полку, одна батарея легких польових гармат й обслуга кількох дивізійних обозів. Крім того, під команду начальника залоги підвали місцеві польські військові частини — батарея тяжких гармат, неповний етаповий курінь з молодих, майже необучених рекрутів і незначна частина якогось польського пішого (не то 10-го не то 30-го — не пам'ятаю) полку; крім того, по внутрішніх лініях курсував ще один польський невеликий панцерник з двома гарматами, який робив дуже помітну корисну службу тим, що в разі потреби, легко маневруючи, вчасно перекидав свій вогонь на різні відтинки позицій.

Дві доби безперервно атакував Будьонний укріплена Замостя, щораз побільшуючи інтенсивність і поширюючи терен дій. Правда, вогнева сила наших гармат особливо влучний перехресний вогонь кулеметів, добре розміщених на майстерно фланкованих окопах, громив ворога, завдаючи йому дошкульних втрат, змітаючи його чи змушуючи до відступу або до безчинного залягання під дротяними загородами. Дуже часто у багатьох місцях ворожі лави навіть не допускалися до дротів і по значних втратах завертали назад; однак, на зміну їм висувалися нові лави. За весь час численних ворожих нападів лише щось з два чи три рази пощастило було більшовикам продергти через наші дротяні заборола. У всіх тих випадках посиленім вогнем, чи навіть контратакою, такі прориви негайно були ліквідовані. В одному випадку на відтинку технічного куреня прорив дротів ліквідували самі сапери. Іншого разу більшовики необачно вночі загналися на болотяну розлогу луку, слабо через те забезпечену дротами тільки в один рідкий ряд, що, можливо і спокусило напасників. Ускочивши у трясовину, будьоновці хоч

і повалили слабкі дроти, але почали грузнути у болотяному ґрунті і з переляку та несподіванки зняли страшний розпачливий крик та лемент. На це місце негайно прискачала частина дивізійного резерву і добила потопаючих у болоті, а решту розігнала.

Однак становище обложених у Замості щораз погіршувалось. Люди без сну і без відпочинку беззмінно на бойових становищах потомились і виснажувались. Так само безнастінно вичерпувались і засоби амуніції та запаси харчів і футражу. Для годівлі обозних коней смікали вже соломяні стріхи на старих допотопних будинках на краях міста. В рядах оборонців збільшувалася також кількість убитих і поранених. Бракувало санітарної обслуги і медичних засобів.

А Будьонний заваявся таки за всю ціну здобути Замостя і перевізти в ньому українську залогу, бо з ночі з 29 на 30 серпня почав приспішувати наступ і безоглядно кидати на штурм великі маси своїх мояків. Залога кріпості одчайдушно відбивалася, виснажуючи рештки сил.

Та ось несподівано десь пополудні в останній день бою (30 серпня) закружляв польський літак і по якімсь часі скинув під ратушу пакет для команди залоги. Близьквою розійшлась байдора вітка, що на визволення Замостя прямує швидким маршем польська група генерала Сікорського. Оборонці зразу ж оживились і підтягнулись. Свідомість близької допомоги і надія на скорій кінець терпіння увівляли у всіх свіжі сили. Хоч ворожий наступ у той час якраз досягав кульмінації, проте залога енергійно стримувала його густим убивчим вогнем, уже безоглядно вичерпуючи останній запас амуніції.

За якусь неповну годину по отриманні радісного повідомлення стало помітно, як слабнє і заломлюється ворожий наступ. Більшовицькі лави помалу скрізь завертались назад і ховались в околичних лісах...

Більшовики Замостя не здобули і відступали. Вдала оборона цього міста значно спричинила до загального заламання більшовицького фронту і до загального більшовицького відступу.

М. Битинський, майор армії УНР.

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купіте найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

М. В. ГОГОЛЬ

Накладом "Книгоспілки" вийшли з друку і поступили в продаж твори М. В. Гоголя томи 1-й та 2-й (українська тематика) в українському перекладі за стилістичною редакцією А. Ніковського та М. Зерова. Обидва томи в одній книжці (понад 600 стор.). Видання багато ілюстроване. Добрий друк та міцна полотняна обкладинка. Ціна за книжку (два томи) 3 дол. 75 центів. Питайте в більшій українській книгарні, або шліть замовлення на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

НАЙ ВІДЖИВНІШІЙ СТРАВНИШІЙ ДЕШЕВШІЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМИНИ, ЦЕ

МОЛОКО

I МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ

ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ

ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

Ліси на пісках півдня

Інститут лісу (колишній інститут лісівництва) Академії наук УРСР проводить важливі дослідження щодо розв'язання проблеми залишенння нижньодніпровських пісків.

Широкою смugoю від Кахівки до Кінбурнської коси простягнулася на лівому березі Дніпра нижньодніпровські піски. Вони складаються із семи окремих піщаних масивів (арен) і ряду малих піщаних острівців, відокремлених один від одного просторами супіщаних чорноземів. Площа арен становить 160 тисяч гектарів, а разом з приаренськими супісками — 210 тисяч гектарів.

Умови для вирощування лісу на пісках півдня України дуже важкі. Це пояснюється рухливістю пісків, тривалими засухами і бідністю пісків на поживні речовини. Коріння дерев у цих районах дуже часто пошкоджується лялечками хруща та ін. Усі спроби вирости тут ліс і освоїти піски, спроби, що мають понад 100-літню історію, зазнавали невдач. Виникла навіть гіпотеза про одвічне безлісся нижньодніпровських арен, про їх повну або часткову лісонепридатність. Проте, організована кілька років тому, спільна експедиція інституту лісівництва та археології Академії наук УРСР знайшла на нижньодніпровських пісках багато слідів давньої культури, які дали можливість відновити важливі особливості історії ландшафтів нижньодніпровських пісків за останні 4—5 тисячоліть. Стало безсумнівним, що в новокам'яному і бронзовому віках територія Нижньодніпров'я була вкрита сосновими масивами і густо заселена осілими племенами. Матеріяли і факти з історії нижньодніпровських пісків відкинули гіпотезу про їх одвічне безлісся й лісонепридатність,

ДІМА

БІЛЯ МОРЯ

**

Може й справді людина
Прийшла із моря?..
І тому наша кров має присмак соли,
А в Бетховена гнівних симфоніях часто
Ніби чути стихію морську...

Може й справді людина
Прийшла із моря?..
І тому ваші очі такі ж мінливі,
Як і колір тієї грайливої хвили,
Що до берега зараз плив...

ЗАМІСТЬ ЛИСТА

О знаю! Поруч вас
було б гарнішим вдвічі
Вечірне море... І раділи б небеса...
І може б ще раз на моїм обличчі
Розквітла радості краса...

ХВІЛІ

Хвілі котилися тяжко, повільно,
Ніби вагітні столітньою тugo...
Хвілі одна за другою
Підплivali до берега, щоб
Пожалітися скелям...
Про що?..

**

Дні минали... Слови ненаписані
Подружили зі скелями гострими.

Альбатрос (ніби лист невідсланий...)
Загубився у синьому просторі.

дали безперечні докази перспективності масивного лісорозведення.

Початі в 1950 році дослідні роботи довели ефективність запропонованого дійсним членом Академії наук СРСР П. Погребняком торфово-гніздового способу посадки сосни. Ідея торфування пісків під лісові культури вперше була висунута академіком Г. Висоцьким, але проведені в 1936 році досліди показали, що суцільне торфування всієї лісокультурної площини коштує дуже дорого.

Спільними зусиллями працівників науки і виробництва була розроблена і запроваджена у практику система квадратно-гніздового торфування, яка цілком виправдала себе і дала можливість досягнути високого відсотка приживлення, хорошого росту культур.

Новий спосіб посадки пройшов виробничі випробування на великих площах. Вперше в історії залишенння нижньодніпровських пісків було досягнуто таких високих наслідків. Приживлення становить 60—70 відс., а окремі передовики добилися 80—95 відс. приживлення на досить великих масивах пісків. Молоді ліси успішно ростуть всупереч "пророцтвам" деяких маловірів про неминучу загибель цих посадок.

На нарадах працівників лісового господарства, зaintягнітих залишеннем пісків, відзначалось, що дали хороші наслідки лише культури, посаджені торфово-гніздовим способом.

Зараз торфово-гніздовим способом уже здійснено посадки на площині понад сім тисяч гектарів бугристих пісків Нижньодніпров'я. Його почали впроваджувати і в інших районах України, а також на пісках Волги і навіть Прибалтики.

З метою узагальнення досвіду та обговорення дальших перспектив залишенння пісків торфово-гніздовим способом Академія наук УРСР скликає в серпні широку конференцію за участю науковців і виробничників-лісівників. У роботі конференції візьмуть участь учени Місцевої, Ленінграда, а також Білорусії, Литви та інших республік.

Інститут лісу АН УРСР готує до видання монографію, яка висвітлить природу, способи закріплення і освоєння нижньодніпровських пісків.

("Літер. Газета", Київ, 30. 6. 55 р.)

ТРОЯНДИ

Здавна троянду вважають щасливою квіткою, квіткою кохання. З неї сплітали вінки, вшановуючи ними переможців. У Персії, де вперше почали вирощувати ці квіти, багато віків тому було створено поетичний образ солов'я, що закохався в троянду.

З Персії троянди були завезені в Грецію. Під час урочистих свят древні греки прикрашали гірляндами троянд свої палаци, храми, статуй богів.

У древньому Римі на початку літа відзначався день троянди — день поминання всіх померлих. В епоху розквіту могутньої Римської імперії на урочистих святах високопоставлена знать усе прикрашала трояндами. Відомо, що на одному з бенкетів римський імператор Нерон наказав зробити дощ з пелюсток троянд, і вони сипалися на гостей з відкритої стелі, немов з неба. Цей дощ коштував понад 45 тисяч карбованців золотом, але що було до того Нерон і подібним до нього правителям, — адже вони не шкодували праці своїх рабів!

Цікаво, що імператор Геліобал, зібравши одного разу до себе на бенкет своїх придворних і патриціїв, у яких вбачав таємних ворогів, наказав закрити всі виходи із залі і засипати гостей дощем із троянд. Усі воїни загинули під духмяною горою ніжних квітів.

У наш час культура троянд поширилась у всьому світі. З квітів їх, як відомо, здобувається також прекрасна ефірна олія. Для одержання одного кілограма олії потрібно 500 кілограмів пелюсток троянд. Але зате двох крапель трояндою олії досить для одержання літра духів.

ХОЧ ВЕРТЬ-КРУТЬ, ХОЧ КРУТЬ-ВЕРТЬ..."

Бандерівський "Шлях Перемоги" у числі від 24. 7. 55 р. містить статтю Богдана Коринта "Чуйність — наш обов'язок". Ми вже звикли бути до слова "чуйність", хоч ми більше його чули по-російському: "бдітельності". Воно нам так було остоючило, що люди вже добавляли між б і д ще одну букву...

У цій статті автор накидаеться на Ів. Багряного, на органи ОУН "Українське Слово" (Париж), "Новий Шлях" (Вінніпег), "Смолоски" (Париж), обливає по-міями Хвильового, Підмогильного, ну, і мене не помилував...

Автор пише: "Важко собі пояснити, чому в останні часи розпаноується серед нашої еміграції угодовство в усіх його виявах, а з тим і заламання нашої постави та відпорності на протимосковських позиціях."

Зрозуміло? Пропагуємо не боротьбу з Росією, а мир, не ненависть до російського окупанта, а любов. Правда ж так?

Далі автор пише: "До цієї китиці належить теж афера Волиняка, який видає в Канаді "Нові Дні" і читанки для шкіл." Тут автор посилається на "документальні докази" (так і написано. П. В.) В. Барагури і Б. Гошовського, підперті Е. Козаком ("Відгукнувся належно тільки "Лис Микита" — Слава Козакові!").

Зрозуміло до якої "китиці" я належу? До тих, що пропагують любов і мир з росіянами. Що ж зробити з такими типами? Звичайно: розстріляти, або в крайньому разі хоч путом і цуркою задушити!

Але послухаймо, що пише про ці самі мої читанки другий орган партії Бандери: "Тут зате багато противросійських приказок. І на перший погляд можна б подумати, що робиться національна робота. Дітям подаються приказки в цілях збудити ненависть до ворога... І шкідливу роботу робить той, хто так хоче виховувати." ("Гомін України", ч. 9 (198), 28. 2. 53 р.).

Ясно? Зрозуміло, хто робить "шкідливу роботу", намагаючись у дітей "збудити ненависть до ворога"? Та ото же богопротивний Волиняк! І що з ним за це зробити? Звичайно: розстріляти, або в крайньому разі хоч путом і цуркою задушити!

Моя баба про такі партії і таку їх чесність звичайно говорила: "Фу, нечисть людська!"

Але моя баба була щасливіша за мене: її зобов'язували тільки людська мораль і гідність. Мене ж зобов'язує ще й мораль еміграційної преси, за якою можна брехати, але назвати брехуна брехуном не можна, можна на красти, але назвати злодія злодієм не можна, можна

МАЄМО ТАКІ ДИТИЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10x7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Колоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. Ціна \$0.90

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10x7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна \$0.35

М. Трублайні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ", стор. 16, формат 10x7 цалів. Великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-х кольорах. Ціна \$0.40

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10x7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. Ціна \$0.35

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10x7 цалів, великий гарні ілюстрації, кольоровий друк. Ціна \$0.40

NOWI DNI
Box 452, Terminal A
Toronto, Ont., Canada

вбити людину, але назвати вбивника вбивником не можна... Бо це буде "некультурно" і "неетично"...

То я й мовчу. Я тільки скажу: Вельмишановий і Дужеповажаний Степане Андрієвичу Бандеро! Та на ведіть же врешті порядки у Вашій распралюбезній партії — хай брешуть водно врешті! Не мені це потрібно — дбаю тільки про Ваше членство, яке зобов'язане вірити "своїй" та ще й "добрій" пресі. Ну, і що ж ті нещасні Ваші бандерівчики мають думати про мене: "Шлях Перемоги" пише, що мене треба четвертувати, бо я пропагую любов до росіян, а "Гомін України" — що мене треба четвертувати, бо я пропагую ненависть до росіян?.. Уявіть собі, що вони зважаться і почнуть думати — нова "двойка" тоді просто неминуча. А Ви ж іще й з одною ради не дали.

Немудро Ви керуєте Вашими бандерівцями, слово чести, що немудро!

П. Волиняк.

ЗМІНА МІСЦЯ ДРУКУ „НОВИХ ДНІВ“

Обставини склались так, що я мушу змінити місце друку журналу і всіх своїх видань. Не від мене це залежало, не хотів я того, але мушу. Хоч я й чекав цього, але все таки це сталося несподівано для мене.

Деякі часописи (імена їх і їх редакторів я просто гидую згадувати) розповсюджую чутки, що Волиняк, мовляв, не має де видрукувати і йде до поляків, щоб цим ще раз "знищити Волиняка". Справді я шукав спосіб друку в багатьох друкарнях. У Торонті я був у двох польських друкарнях, у шістьох англійських, у двох жидівських і в одній китайській. У Вінніпезі я взяв ціни у друкарні "Нового Шляху", у друкарні "Українського Голосу", у евангельській німецькій друкарні, яка має українські шрифти і виконує українські роботи (зокрема друкує усі видання митрополита Іларіона), у Саскатуні я взяв калькуляцію в українській евангельській друкарні, розвідував також у двох місцях у США.

З цих друкарень найдоступнішою за ціною була українська евангельська друкарня в Саскатуні. Але переїздити мені в Саскатун нема змоги й потреби, а друкувати там заочно, надсилаючи матеріали поштою і одержуючи залізницю наклад, навряд чи вдасться, бо число тоді регулярно опізнювалось би і могли б бути всяки недогляди. Тому я вирішив купити лінотипа та українські шрифти, робити самому склад і друкувати в першій-ліпшій друкарні в Торонті. На це треба було мати чимало, як для мене, суму грошей, якої я не мав. Та світ не без добрих людей, а "Нові Дні" не без добрих читачів: два читачі з Торонта, до яких я звернувся по запоруку на позику в банку, запропонували мені свої гроши на ліпших умовах, ніж у банку. За їх допомогою я вже купив лінотипа, вирентував для нього місце і наступне число журналу (жовтневе) буде робитись уже на власному лінотипі.

Є ще деякі труднощі з шрифтами (зв'язані виключно з ощадженням грошей, яких бракує), але я не маю сумніву, що все буде переборено. Може статись, що жовтневе число трошки опізнатися. Прошу шановних читачів не хвилюватись з того приводу: журнал не вийде тільки тоді, коли я не вийду з хати — як мене вже винесуть з неї... Поки я ходитиму на ногах, то я його видрукую в поляків, у жидів, у китайців, у японців, у бушменів чи в росіян, але він таки вийде. За шість літ я зробив тільки одне подвійне (відпускне) число, не роблячи більше ніякої перерви чи поважного спізнення, як роблять усі наші видавництва. Зроблю все можливе, щоб і надалі забезпечити нормальний вихід журналу.

Шановні читачі мусять урахувати, що я маю тепер величезні клопоти і фінансові труднощі: я ніколи в житті не жебрав і не брав позичок. Тепер я мусів позичити, що мене таки дуже хвилює. Часу в мене тепер просто трагічно не вистачає, отже, кривду зроблять ті читачі й автори, які будуть гніватись на мене, що я

чогось вчасно не зробив чи не відповів вчасно на якогось листа.

У звязку з цим я дуже прошу читачів вирівняти свої заборгованості, у кого вони є, і не пропускати нагоди приєднати якогось нового передплатника — сьогодні це особливо потрібне у звязку з чималими видачками.

З жовтня виконуватиму й роботи на замовлення: вискладуватиму все на власному лінотипі силами якісних українських складачів, а друкуватиму у ліпших торонтонських англомовних друкарнях, отже, висока якість роботи забезпечена.

Разом з цим широ дякую дирекції та робітникам (братчикам і світським) друкарні оо. Василіан у Торонті за те, що вони мені уможливили друкування журналу і всіх моїх видань протягом майже шести років. Вони зробили все можливе, щоб ці видання мали по можливості пристойний вигляд. Мені справді шкода, що я змушені переходити на власне підприємство, бо я того ніяк не хотів: нема в мене на те ні часу, ні грошей, ні бажання, але коли треба, то нічого не вдію — мушу.

П. Волиняк

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вельмишановний пане Редакторе!

На Ваше запитання з приводу походження відомого оперового співака Леоніда Віталевича Собінова, що його порушив у листі д-р Юліян Мовчан ("Н. Д." ч. 66), як свої міркування у звязку з заміткою "Порядний росіянин і непорядний малоросіянин" ("Н. Д." ч. 64) дозвольте зазначити таке:

1) Л. Собінов таки корінного російського походження. Усі "гіпотези" про його українське походження — безпідставні. В радянському журналі "Teatr" (ч. 10, 1954) у статті з нагоди 20-ліття з його смерті читаємо:

"...Народився Собінов в Ярославлі, в родині прикажчика, що працював у заможного власника-млинаря, дід артиста, кріпак, незадовго до реформи відкупився з усією родиною від ярославльського поміщика Кокошиці..."

2) Л. В. Собінов ніколи в театральній трупі М. Садовського не співав, крім його спорадичного виступу в хорі в українській трупі М. Садовського та М. Заньковецької під час їх гастролів у Москві. Тоді він, як мистецт повної міри, захопився великою майстерністю цих двох корифеїв і дав свою ширу згоду виступити там.

З приводу порушеного питання хотів би додати, що взагалі останні роки на еміграції помічається явище вихвачувати діячів культури з чужого середовища і тільки через те, що вони... українського походження або штучно відшукувати українське "походження" чужинців, що виявили симпатії до нашої культури.

В першому випадкові — судити тільки по походженні автора — зустрічаємося з поглядом провінційно-застарілим, недержавним і абсолютно ненауковим. Питання це вже не є нове, але до освідчення багатьох ще й досі не дійшло. У другому випадкові (як це видно на прикладі Собінова), відшукувати українство у чужинців, що симпатизують нам — розписування в уявній культурній бідності, інакше знову не дозрілій провінційний погляд.

Коли ставити тільки питання походження, то в такому разі Ігор Стравінський, композитор світової слави, теж українськоого походження, бо його батько, — Федір Стравінський, — відомий оперовий співак (бас) Імператорських оперових театрів був справді українцем і навіть діяв у своєму середовищі. Але що дала б гласаніна, що Ігор Стравінський — українець? У чому він виявив зрозуміння української музичної творчості? — "Петрушка"... "Жар-птиця"? — Чи ж удавалося полякам зробити Ф. Шопена тільки польським, хоч вони мали тут підстави це стверджувати куди більше?.. Не, вдалося. Безпідставні й твердження намагатись "укра-

їнізувати з походження" Глінку: кожний скаже, що російська стихія пісні "Ночь морозная" передана з розмахом і більшим зрозумінням середовища, порівняно до сльозливо-штучного сентименталізму та псевдонародності його "Гуде вітер вельми в полі". Чи ж опера Чайковського "Черевички" може витримати порівняння ві знанням народної стихії Лисенкової "Різдвяної но-чі"? Чи згадаймо ще раз Стравинського? Це ніколи не переважить їх цілої творчості, що українським середовищем не живилася і тому й душа нашого народу вірно відображенна в ній бути не могла.

Лишаюсь з пошаною до Вас

В. Ревуцький

Вш. п. Микола Дербуш, Міннеаполіс, США. Не гнівайтесь, але я таки не видрукую осуду від українців Міннеаполісу і Сант Паула наклепницької писанини на мене в "Свободі", "Гомоні України" і в "Лисі Микиті". Скажіть, дорогий Пане Дербуш, яка рация друкувати те в "Нових Днях", коли ми з Вами певні, що 99.99% читачів "Нових Днів" не сумніваються, що то найбрутальніший наклеп? Було б доцільно видрукувати те в тих часописах, які робили ті наклепи, але я навіть не раджу Вам посыпати те все туди, бо ж певен, що редакції тих часописів не видикують того — я вже пробував такі речі робити і переконався, що то даремні намагання.

Скажете, що пропала Ваша праця, що Ви даремно турбували людей, даремно зібрали коло двохсот підписів? Ні, не пропала. Ті підписи мають величезне значення для мене, бо коли я маю в своїх руках документ, підписаний парою сот людей, між якими є п'ять православних священиків, то це вже найкраще свідоцтво моїм читанкам, бодай їх релігійності. Коли під тією резолюцією є підписи двадцятьох кваліфікованих вчителів, то це знову свідоцтво їх якості з педагогічного боку. Коли там я бачу підписи наших вчених і громадсько-політичних діячів, як професори Ол. Грановський, О. Корсунський, мистців, поетів, вояків армії УНР, політ'язнів і всіх інших наших чесних і порядних людей, я Ви їх поділили за групами, то це дає мені не тільки моральну підтримку, а й повну змогу подавати до суду. Коли я цього останнього сьогодні не роблю, то виключно за браком часу.

Я сердечно дякую Вам, Пане Дербуш, і всім тим, що підписали той протест — Ви зробили благородно, бо взялися рятувати людину, коли її намірялись убити морально.

І не гнівайтесь, що я не друкую того всього: видрукувати резолюцію з двомастями підписів та ще фотостаті тих підписів, то займе таки багато місяця, якого мені дуже шкода. Урахуйте, що я мав уже подібні резолюції (з Монреалю з півсотнею підписів, тощо), але не маю змоги те все друкувати.

Широ вдячний

П. Волиняк

Тим кільком читачам, що домагалися матеріялів про св. княгиню Ольгу і так зване "тисячоліття" хрещення України.

Таких матеріялів у "Нових Днях" не буде, бо:

1. Ми не сміємо з вами помагати садити святу кн. Ольгу за партійну бандерівську касу.

2. На мою думку ця дата неправильна і політично нам невигідна, бо ми мусимо (і так досі завжди було) рахувати наше християнство від апостола Андрія Первозванного. Коли вже рахувати його з того часу, коли якийсь наш князь був християнином, то чому саме починати з Ольги, коли сто років перед нею князь Аскольд (слов'янського роду) був християнином також? Коли ж підходить дуже формально, то християнство треба б починати з дати хрещення всієї України за св. рівноапостольського князя Володимира... Отже, виходячи з дуже різних точок, прийдемо до висновку, що ця

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

рекордами створені дуже штучно і нічим невиправдані.

3. Припустімо, що з датою все гаразд. Тоді треба знати, що такі поважні ювілеї мусить святкувати не одна партія чи церква, а весь народ. Підготовка до такого свята мусіла б відбуватися найменше два-три роки, а не два-три тижні, як було в даному разі.

4. На концерті з приводу "тисячоліття хрещення" України були виконані сороміцькі пісні, як про це вже писала українська преса (див. "Укр. Прометей", від 25. 8. 55 р.). Чи "Нові Дні" мають брати і в тому участь?

Не гнівайтесь, але я з цього приводу нікому статей не замовляти, а якби й замовив, то шануючий себе автор не писатиме їх, бо не захоче своїм іменем узаконювати все те, про що я сказав вище.

П. Волиняк

Щиро поважаний Пане Редакторе!

Вважаю за свій громадський обов'язок висловити обурення сприводу очорювання Вас, як видавця Читанок і "Нових Днів". Особливо ганебною є провокативна карикатура на Вас в "Лисі Микиті".

Всім зрозуміло, що ціллю тієї карикатури є заструшення батьків, щоб не користалися з Вашими читанок при виховуванні дітей. Цей спосіб боротьби з Вами розрахований на тих, що, вирвавшись з-пода залишкої заслони, не позбулися ще й досі психічної травми, набутої в наслідок багалітного дресування людей страхом.

Багато з них, перебуваючи вже у демократичних країнах, не є ще спроможні висловлювати своїх думок одверто, згідно зі своїми переконаннями. Багато колишніх підрядянських людей застосовують ще й досі запобіжного засобу, який охороняв їх від небезпек у поневолені батьківщині, а саме — уникнення будь якого осуду "сильних мирів цього", відмовчування, або висловлення лише того, що є приемне "проводові". Не кожний з київських "галичан", чи полтавських "волиняків", є вже настілько сміливим, щоб купляти своїм дітям книжки, видавець яких зображені в МВДівській уніформі в українському еміграційному журналі.

Обов'язком українських церковних, політичних і громадянських організацій є помогти колишнім підрядянським людям як найскоріше позбутися страху, відновити притаманну українцям щирість і одвертість у висловлюванню думок згідно зі своїм переконанням, а не з поглядом опонента, чи "вождя". Треба помогти людям засвоїти, що публічна критика недотягнень, помилок, чи негативних вчинків будьякої особи, якби вона не стояла високо на соціальній драбині, не є хиба, а обов'язок кожного члена людського суспільства, бо є основою цього суспільства.

Нігде правди діти, що в українському еміграційному суспільстві не всі так розуміють цю справу. Є ще діячі, серця яких розтоплються від неширих компліментів і похвал і каменють від відкрито висловленої критики. Вони воліють обріхуванням, анонімними доносами, чи провокативними карикатурами прибити або знищити небагатьох відважних і цим залякувати інших,

щоб тримати їх у покорі й латати свій партійний або парафіяльний "бізнес". Потрібна кількість підлабузників і шабесгоїв, за Вашим влучним виразом, все знайдеться, щоб робити ілюзію "поперта мас".

Нема дива, що при такому розумінні свого авторитету, боротьба з правдивим ворогом заступлена боротьбою з штучно вигадуваними "врагами народу", а реальна боротьба за загально-національну справу замінюється міжпартійною гризнею.

Але час є найкращий лікар. Люди поволі звільнюються від страху, від залежності від отих, які схильні експлуатувати страх, і починають відчувати, що вони є у правдиво демократичній країні, де воля людини реальний факт, а не лише пропагандивний клич, де наклепник і обріхувач не критичі і винагороджуваний урядом, як в СРСР, а раніше чи пізніше буде покараний за "блок мейл".

Вірю, що в кожній українській партії є багато членів, що здібні думати власним розумом, а не лише головами "вождів" і партійними догмами. Ще більше їх є поза партіями. Вірю, що від цих людей "Нові Дні" матимуть всебічну підтримку.

Не зважайте на брехні. Вони компромітують не Вас, а тих, хто їх вигадує й розповсюджує. Хай Вас Бог боронить від чужих і "рідних" ворогів. А читачі хай допоможуть робити журнал ще цікавішим і ширшим.

Марко Менякега, Міннеаполіс, Мінн., США.

КНИГА ПРО КОБЗАРЯ ВЕРЕСАЯ

У видавництві Академії наук Української РСР вийшов науково-популярний нарис кандидата філософічних наук Ф. І. Лаврова "Кобзар Остап Вересай".

Ця невеличка книжечка знайомить нас з цікавими фактами з життя відомого співця України — Остапа Микитовича Вересая (1803-1890).

Автор нарису докладно висвітлює творчу біографію кобзаря, любовно розповідає про його майстерність, аналізує його пісennий репертуар, говорить про те, як чуйно і дбайливо ставилися до Вересая визначні представники нашої культури. Т. Г. Шевченко любив Вересая і дуже шанував його творчість. Поет подарував свого "Кобзаря" Вересаєві із зворушливим написом: "Брату Остапу від Т. Г. Шевченка". Теплі спогади про Вересая залишив у своїх "Записках минулого" художник-демократ Л. Жемчужников. Відомий український композитор М. Лисенко записав ряд дум і пісень Вересая. Він не раз робив доповіді і повідомлення про кобзарську діяльність Вересая.

Народний співець з величезним успіхом виступав у Петербурзі на етнографічних концертах. Думи й пісні в його виконанні слухали проф. Ф. О. Міллер, солістка петербурзького Маріїнського театру М. Каменська, французький прогресивний буржуазний учений Альфред Рамбо та ін. Всі вони тепло говорили про виконавчу майстерність Остапа Вересая.

"Одного чудового літнього вечора, — згадує Альфред Рамбо, — зібрались ми в університетському саду, щоб послухати кобзаря; його посадили на стільчик, і слухачі утворили навколо нього коло, яке з кожною хвилиною ставало все більшим. Едина лампа, ховаючись у зелені, досить освічувала обличчя кобзаря, голос якого звучав так само чітко, як спів солов'я... Коли Остап виконує одну з своїх жартівливих пісень, варт подивитися в цей час, як він притопує і рухами тулуба супроводить музику, беручи сам і на своїй кобзі найхимерніші ноти. Те ж саме, якщо йдеться про мотив танцювальний, він підводиться і відбиває такт ногою; в цей момент його можна було прийняти за молодого козака, побачивши, як він пускається навприсядки... Його життя трохи відрізняється від того, що грецькі перекази приписують самому Гомеру. Селянин Остап Вересай є більш безпосереднім нащадком старих слов'янських співців, він — законний нащадок Бояна й інших "солов'їв" минулого часу".

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ

В ТОРОНТО

SCARBORO FUELS

Власник: Е. Охітва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і блочера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarborough
Junction — Tel.: AM. 1-1371

Громадськість України свято шанує пам'ять талановитого народного кобзаря Остапа Вересая. У 1940 році відзначалося 50-річчя з дня його смерті, а в 1953 році — 150 років з дня народження. Вчені, літературознавці, письменники України прочитали ряд доповідей про творчість Вересая, присвятили йому свої праці і твори, Київська студія кінохроніки випустила спеціальний кіноножурнал до ювілейних днів Остапа Вересая, на його могилу були покладені вінки, сучасні кобзарі й поети склали про Вересая вірші й пісні. Його ювілей перетворився на важливу подію в культурному житті України. Про все це й розказує Ф. Лавров у рецензованому нарисі.

Книга ілюстрована портретами Остапа Вересая. На прикінці подані думи й пісні Вересая, записані М. Лисенком, О. Русовим, П. Чубинським та ін. Масовий читач знайде в ній яскраві приклади двайливого ставлення російських і українських письменників, композиторів, художників і вчених до поетичної спадщини народу, побачить, як треба зберігати творчість, допомагати красним народним співцям, кобзарям, лірникам.

Ф. І. Лавров в 1940 році видав аналогічний нарис прос життя і творчість кобзаря Ф. Кушнерика — учня талановитого кобзаря М. Кравченка. Видавництву Академії наук слід було б включити у свій плян ряд брошур про творчу діяльність сучасних кобзарів та ліриків: Є. Мовчана, П. Носача, П. Гузя та інших.

Нашим видавництвам треба бути уважнішими до поетичної спадщини народу, до творів радянського фольклору, до кращих його творців і виконавців.

(“Літ. Газета”, Київ, 21. 7. 55 р.)

В. Сидельников,
доктор філологічних наук

ПАМ'ЯТНИКИ ДВОМ УКРАЇНЦЯМ

В Україні споруджено пам'ятники двом визначним українцям, які донедавна були об'єктом нападів, як “діячі української буржуазії”.

Київський місячник “Україна” (з липня ц. р. перейшов на півмісячник) у числі за березень ц. р. повідомляє:

“ПАМ'ЯТНИК ВИЗНАЧНОМУ ПАСІЧНИКОВІ

В селі Пальчики, Батуринського району, Чернігівської області, споруджено пам'ятник Петру Івановичу Прокоповичу — відомому пасічникові.

У 1814 р. він створив уперше в світі розбірний рамковий вулик. Це поклало кінець хижакецькій системі пасічництва, коли для відбору меду бджоляні сім'ї в колодах закурювались сіркою. Енергія бджіл була скерована в потрібному для людини напрямі.

Бджільництву Прокопович віддавав усі свої знання і сили. В 1826 р. в с. Митченках, поблизу Батурина, він заснував народну школу пасічників.

Прокопович розробив оригінальний метод догляду та утримання бджіл, розробив питання про кормову базу, проведення племінної роботи на пасіках, знайшов спосіб боротьби з захворюванням бджіл на гнильці, який майже без змін застосувався і тепер.

Ф. К. Швець, Л. С. Хом'яков.”

В часи гоніння на все українське (“добра”), що її розпочав П. Постишев, що підібне викликало б арешти і розстріли. Хоч з давніх давен і до сьогодні вся Україна користається з вуликів системи Прокоповича, але в ті часи вся українська пасічницька література вилучалась, ліквідовано й журнал “Пасічник”, ім'я П. І. Прокоповича згадувати було не дуже то безпечно, а що вже сказати, що вулик Прокоповича міг бути ліпший від американського вулика Дадана-Блята, то вже треба було справді ризикувати життям. Сьогодні ж Прокоповичеві ставиться пам'ятника! Та ще й не зараховано його (бодай у київській “Україні!”) до “великих руских отечественних пчеловодів”, хоч і жодним

словом не сказано, що він українець...

Справді: “Не ті тепер люди, Хорол річка не та”, як казав Тичина.

ПАМ'ЯТНИК КОШОВОМУ ІВАНОВІ СІРКОВІ

Як повідомляє “Советская Культура”, у с. Капулівці (18 км. від Нікополя) вневажарі буде встановлено пам'ятника над могилою кошового Чортомлицької (Капулівської) Сіці Івана Сірка. Молоді дніпропетровські скульптори А. Білик та С. Духовенко закінчують роботу над погруддям Івана Сірка.

Могила Ів. Сірка в центрі с. Капулівки (проти контори колгоспу ім. Красіна) являє собою чималий курган з кам'яним надгробником, на якому висічено хреста і напис з датою смерті. Починаючи від революції аж до “доби” Постишева ця могила була місцем паломництва націоналістично настроєних туристів. Починаючи від 1933 р. над могилою наглядало ГПУ-НКВС і всіх, хто тільки прибував до неї, арештовували.

Сам пам'ятник було дуже ушкоджено: його побили камінням діти, які за відповідною намовою, звичайно, намагалися збити хреста на ньому. Редакції добре відомий факт, що в 1939 р., при введенні багатопільної сівозміни в колгоспах с. Капулівки, інж.-землевпорядник заплянував був вивести могилу Ів. Сірка у фонд громадського сільського користування, себто вилучити її з земельних фондів колгоспу ім. Красіна, щоб не дати колгоспові права руйнувати її. Цей проект Нікопольського райвиконкома відкинув і засудив, як “буржуазно-націоналістичну вилазку клясового ворога”.

Сьогодні ж на могилі Ів. Сірка офіційно встановлюється пам'ятника!

ТЕАТР В УКРАЇНІ

КІЇВСЬКИЙ ТЕАТР ОПЕРИ І БАЛЕТУ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА

Великим успіхом у киян користується балет С. Прокоф'єва “Ромео та Джульєта” (балетмайстер — В. Вронський, диригент — Б. Чистяков). У ролі Джульєти виступає Є. Єршова, у ролі Ромео — А. Білов. Ці актори виконують також ролі в татарському балеті “Шурам” (муз. Ф. Яруліна, постава В. Вронського, диригент — Б. Чистяков).

Театр виставляє ще два твори радянських авторів: оперу Ю. Мейтуса “Зоря над Двиною” (реж. В. Шкляренко, диригент — В. Тольба, декоратор А. Бусулаєв) та балет Г. Жуковського “Ростислава” (постава В. Вронського, диригент — А. Климов, декорації Г. Нестеровської та Я. Писаренка).

В майбутньому сезоні колектив готує нову постановку опери М. Глинки “Руслан та Людмила”.

На сцені театру було виставлено опера “Мадам Баттерфляй” Пуччині силами оперової студії при Київській консерваторії. Великий успіх випав на долю партії Баттерфляй — студентки четвертого курсу К. Андрієвої. (Сов. Музика”, ч. 7, 1955).

Київський театр опери та балету ім. Т. Шевченка дав нову виставу опери М. Лисенка “Тарас Бульба” (лібрето М. Старицького по мотивам одноіменної поеми Гоголя). Постанова реж. В. Скляренка, диригент А. Климов, хормайстер В. Колісник, декоратор — Петрицький. Ролі виконували: Тараса Бульби — арт. Великого театру А. Кривченя, його дружини — Л. Руденко, Остапа — Д. Гнатюк, Андрія — В. Козерацький, Кобзаря — П. Іванов, Марильці — Г. Шоліна, кошового Кирдяги — Р. Билицький, Воєводи — В. Матіїв.

На прем'єрі, що пройшла з великим успіхом, був присутній К. Ворошилов та керівники партійних і державних організацій УСРР.

ХАРКІВСЬКИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ

Своєрідним творчим звітом театра напередодні його тридцятиріччя (що буде у вересні) з'явилася нова вистава опери М. Глінки “Іван Сусанін”. Режисер виста-

НОВІ ДНІ, ВЕРЕСЕНЬ, 1955

ви — М. Авах, диригент — Л. Худолій, хормайстер — Е. Конопльова, декорації — Д. Овчаренко. Танки поставив балетмайстер В. Бойченко.

Партію Сусаніна виконував молодий співак Є. Червонюк. В опері приймали участь: А. Висп'єва (Антоніна), О. Сліпкова (Ваня) та інші.

(“С. М.” ч. 6, 1955)

Вистава “Івана Сусаніна” до тридцятілля українізації харківської опери — сумна подія, а не досягнення. Врешті “Іван Сусанін” (“Жизнь за царя”) йшов далеко раніше 1925 р. на харківській сцені. В цей рік він був на спискові заборонених опер. Як далеко русифікувалось українське оперове мистецтво хочемо нагадати один факт. Першою новою поставою сезону в розмосковленій Київській опері (що була українізована рік пізніше харківської) з'явилася остання опера всесвітньо відомого композитора Дж. Пуччині “Принцеса Турандот”. Написана напередодні його смерті (1923 р.), ця опера була тоді новиною на всіх оперових сценах світу. Українська опера стояла тоді на рівні новітнього світового оперового репертуару. А тепер... радянський варіант російської опери М. Глінки, що наступного року буде святкувати свій... 120 літній ювілей (написана 1836 р.). Регрес до дати 30-ліття розмосковлення опери — очевидний...

НОВІ П'ЄСИ УКРАЇНСЬКИХ ДРАМАТУРГІВ

Після Другого Всесоюзного з'їзду письменників українські драматурги написали ряд нових творів. Деякі з них присвячені життю колгоспного села. Це — комедії В. Минка “Мовчачі заборонено”, Є. Кравченка “Літа молодії”, п'єса А. Шияна “Рушники”.

На сторінках журналу “Дніпро” надруковано п'єсу Л. Смілянського “Червона троянда” — про діяльність великої української поетеси Лесі Українки. Ця п'єса вийшла окремим виданням і у видавництві “Мистецтво”. В. Собко закінчив роботу над драмою “Золоте листя” — про радянських спортсменів, які борються за нові рекорди, про виховання молодого покоління. Герої п'єси В. Суходольського “Круті схили” — молоді патріоти, які на заклик київських комсомольців пішли працювати на вугільні шахти Донбасу.

Театри республіки до наступного осіньо-зимового сезону готують нові спектаклі. Okремі театри працюють у співдружності з Л. Дмитерком, Я. Башем, П. Лубенським та іншими драматургами, що створили нові п'єси. (Літ. Газета”)

В ХАРКОВІ

Обговорення віршів молодого поета

За останній час секція поезії Харківської філії СПУ посилила увагу до творчості молодих авторів — чле-

нів літературної студії.

Недавно на засіданні секції були обговорені вірші молодого поета Ю. Стадниченка. Його країм творам, присвяченим життю студентської молоді, майбутнім майстрям шахтарської справи, притаманні простота, лірична схвильованість, образна конкретність. Проте, як справедливо вказали учасники обговорення М. Шаповал, Ю. Герасименко, О. Кравцов, З. Кац, І. Вирган та інші, багато поезій Ю. Стадниченка ще поверхові, декларативні, написані невправно.

Літературний вечір

Нещодавно група харківських письменників зустрілася з трудящими Червонобазарського району міста.

Районний Будинок культури був переповнений. Прослухати виступи літераторів прийшли робітники, службовці, учнівська і робітнича молодь.

Літературний вечір відкрив В. Доброльський, який розповів присутнім про творче життя обласної письменницької організації.

Потім з читанням нових творів виступили письменники. (Літ. Газета”)

СПІЛКА УКРАЇНСЬКИХ НАУКОВЦІВ, ЛІТЕРАТОРІВ І МИСТЦІВ В АРГЕНТИНИ

ПОВІДОМЛЕННЯ

Доводиться до відома українських письменників на еміграції, що згідно з постановою правління спілки УНЛМ в Аргентині, від 8 липня 1955 року, оголошується

ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС НА НОВЕЛЮ

Твори згаданого жанру, досі ніде недруковані, писані на машинці, надсилати в закритих ковертах анонімно, подаючи ключ до їх розшифрування в долученіх до них окремих конвертах.

Для розгляду й оцінки творів покликується жюрі в складі: проф. Євген Онацький, доцент проф. Іван Павелко та проф. Володимир Лазовський.

Три найкращі новелі будуть відзначенні преміями:

1-ша — 700.00 арг. песо;

2-га — 500.00 арг. песо;

3-тя — 300.00 арг. песо.

Термін надсилання творів кінчачеться 31 січня 1956 року. Посилки та переписку в справі конкурсу спрямовувати на адресу:

Lubomyr Dumanowkyj

Virey Vertiz 2062, Villa Adelina, Bs. As. FNGB.

Argentina

Буенос Айрес, 15 липня 1955.

Правління Спілки УНЛМ.

Будова космосу

(Продовж. з стор. 18-ї)

Після цієї короткої історії переїдемо до опису та першініх поглядів на будову космосу. Але насамперед мусимо бодай трохи познайомитися із методами, що їх уживають астрономи у своїх дослідах. Єдиним посередником між нами й небесними тілами є світло тих тіл, власне чи відбите. Це єдиний посол неба. Для тих, що не знають близьче природи світла, це — німий посол. Але фізика вміє примусити його говорити й оповідати великі повісті про те, що діється вдалеких просторах: що саме світиться, яку величину і яку температуру воно має, з якого матеріалу складається, яка густота цього матеріалу, з якою швидкістю і в якім напрямку дотичне тіло порушується, як далеко перебуває від нас і т. ін. Ці відомості одержуємо переважно з допомогою спектральної аналізи. У кожнім елементаріумі під-

ручнику фізики знайдемо опис її. Тут подамо тільки найконечніше. Звичайне біле світло складається з різних барв. Коли промінь такого світла пустити скісно до площини скла, чи іншого прозорого середовища, то він заломиться і розділиться в тім середовищі на багато променів різних барв. Вийшовши із середовища через так само навскіс положену площину його, розділені промені розійдуться ще більше і, впавши на біле тло (екран), дадуть смугу веселкових барв — спектр. Головні, себто найвиразніші, барви спектру такі: червона, оранжова, жовта, зелена, блакитна, синя й фіолетова. В різних місцях спектру бачимо темні лінії. Вони мають велике значення для дослідника. Тісно з цим в'язеться т. зв. ефект Доплера, що дає можливість обчислити швидкість руху кожного джерела світла супроти спостерігача його, а значить і швидкості небесних тіл, коли вони наближаються чи віддаляються від нас. Ефект Доплера пояснимо на прикладі: уявім собі, що на закотвичений пароплав набігають хвилі і

вдаряють у його ніс. Нехай удари відбуваються щодві секунди, а відступ між хвилями 10 метрів, так що скорість хвиль виходить 5 метрів на секунду. На міннути ніс пароплава дістає 30 ударів, на годину 1800. Кажемо, годинова частота хвиль 1800. Тепер уявім собі, що пароплав рушив у дорогу прямово (сторчово, перпендикулярно) до хвиль і проходить кожної секунди 3 метри. Підрахуймо, скільки часу проходить від одного до другого удару тепер. За секунду після якогось удару пароплав пройде вперед, назустріч наступній хвилі, 3 метри, за цей самий час та хвilia пройде 5 метрів у напрямку до пароплава, так що скорість взаємного наближення обох їх вийде $3+5=8$ метрів. При такій скорості віддалення між пароплавом і хвилею, себто 10 метрів, пройдеться за $10 : 8 = 1,25$ секунди. Отже, що 1,25 сек. відбуватиметься удар. За міннути це буде 48 ударів, за годину 2880. Таким чином, у зв'язку з рухом пароплава частота ударів міняється. Що більша скорість пароплава, то більша частота ударів. Ясно, що коли б пароплав плив у протилежнім напрямку, утікаючи від хвиль, то частота ударів будла б менша. Знаючи скорість хвиль і довжину відступу між ними, можна з частоти ударів вирахувати скорість пароплава, коли він пливне назустріч хвильам, або втікає від них. Так само діється і в разі світла, бо й воно має "хвильисту" природу, себто виказує періодичні зміни (електромагнетного поля здовж променя). Ми знаємо скорість світла і частоту кожної барви його на секунду, коли віддалення між джерелом світла і екраном не міняється з часом. Коли ж джерело світла відбуває якийсь рух супроти спостерігача (екрану), або спостерігач супроти джерела світла, що все одно, то це відразу відбивається на спектрі: частота барв міняється і заразом міняється частота світла, що відповідає темним лініям. Темні лінії переміщаються, а з цього переміщення вже легко обчислити скорість руху джерела світла.

Для міряння віддалень землі від не дуже далеких небесних тіл користуються т. зв. паралаксою. Це — кут між двома простими, що сполучають кінці великої осі орбіти землі (або якого небудь її поперечника) з даною зорею. Отже, це кут зору, під яким з даної зорі видно загаданий поперечник. Знаючи паралаксу й довжину поперечника орбіти землі (300 мільйонів кілометрів), легко обчислити потрібну відстань. Звичайно паралакс буває дуже мала, але вдосконалення вимірювань приладів поступило так далеко вперед, що дає змогу міряти кути до 0,05 секунди. Паралакса найближчої до нас зорі (а Centauri, Proxima Centauri) має 0,765 секунди. Як уже сказано попереду, це відповідає дорозі, що її пробігає світло за 4,3 роки, роблячи щосекунди 300.000 кілометрів. Кількість віддалень, зміряних із допомогою паралакси, доходить до багатьох тисяч. Світло відповідних їм зір пробігає до землі за десятки і сотні літ, а від найдальших за триста років. Як побачимо далі, число зір, що їх віддалення обчислено з допомогою паралакси, становить дуже маленькую частину цілого множества досі відкритих небесних тіл.

Для міряння віддалень ще дальших тіл уживають спосіб, відомого під назвою методи Цефеїдів. Про цю методу говоримо далі, коли дійдемо до т. зв. мінливих зір. А тепер згадаємо ще, що найчастіше вживаним способом дослідження неба є фотографія. На фотографічній пліті астрономи знаходять сліди зір, що їх не можна бачити навіть з допомогою найточніших і найдосконаліших далекоглядів.

Познайомившись із астрономічними методами, перейдемо до опису нашої найближчої батьківщини в світових просторах — соняшної системи. У цій системі сонце творить осередок. Воно обертається довкола своєї геометричної осі, а довкола нього, як уже згадувалось, обертаються планети. Число їх, після останніх відкритий, доходить до десяти: Меркурій, Венера, Земля, Марс, Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун, Плутон і Трансплутон (?). Найближча до сонця планета — Меркурій, най-

даліша Трансплутон. Кожна планета має свою окрему еліптичну дорогу і свій окремий рік. Меркурій обігає сонце за 88 днів, Земля за 365 днів 5 годин 48 мінут 49 секунд, а Плутон за 249 земельних років.

Маса сонця в багато разів перевищує маси планет. Треба 332.000 мас землі, щоб зрівноважити масу сонця, а в середині його можна вмістити 1.300.000 земляних куль і понад 100 таких куль можна укласти по довжині поперечника сонця. Куля сонця складається з розжарених газів, що мають на поверхні її температуру коло 6000 ступнів Цельсія а внутрі великі мільйони їх. Це велетенське вогнище висилає в світові простори величезну кількість енергії. На поверхні сонця відбуваються могутні вирові рухи розжареної матерії і заразом появляються т. зв. соняшні плями, що періодично вбільшуються й зменшуються кожних одинадцять літ. З поверхні сонця вириваються маси розпечених газів (протуберанси), досягаючи в короткім часі нераз висоти сотень тисяч кілометрів.

Планети не дуже відрізняються від землі своїми розмірами. Одні з них (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), більші від землі, другі (Меркурій, Венера, Марс, Плутон, Трансплутон) менші. Окрім планет, кружляють довкола сонця ще т. зв. планетоїди, малі планети. Їх поперечники досягають часом величини 100 кілометрів, а менші з них тільки кількох кілометрів. Довкола деяких планет кружляють місяці (сателіти), а саме: довкола Землі, один, Юпітера — одинадцять, Сатурна, оточеного цілим кільцем дрібних тіл, — десять, Урана — п'ять, Марса — два, Нептуна — один. До цієї громади небесних тіл треба зарахувати ще т. зв. в народі віхи, себто комети, що складаються правдоподібно з роїв твердих тіл, світового пилу й газів і описують довкола сонця еліптичні, параболічні, а то й гіперболічні дороги. У той час, коли дороги планет лежать майже в одній площині (у площині екліптики), дороги комет не виявляють жадного правильного укладу і нахилені до екліптики під різними кутами. Буває, що під час проходу комети коло якоїсь планети під впливом сили гравітації міняється форма дороги комети, з еліптичної на параболічну, або гіперболічну і навпаки. З уваги на те, що парабола й гіпербола безконечні криві, комети з такими дорогами тільки раз появляються в області соняшної системи і, обійшовши сонце, зникають навіки в світових просторах, якщо під час відходу не настало зміна дороги на еліптичну. Гази й пил комет під натиском соняшного світла відкидаються в напрямку, протилежному до сонця, творячи таким чином великі ясні "мітли" позаду кометової "голови", основою частини комети. Близче й докладніше ознайомлення з кометами належить до спеціальної, широкорозробленої області астрономії і не може бути предметом нашого схематичного опису.

Як постала соняшна система? Ще до недавна можна було читати в шкільних і в усіх популярних виданнях, що проблема постання планетної системи остаточно вяснена теорією Канта-Ляпляса, дарма що такої теорії в дійсності нема. Кант подав гіпотезу про повстання небесних тіл взагалі. Основна його думка: первісно існувала велетенська хмара космічного пороху (хаос Демокрита), де згодом гравітація та інерція запровадили нинішній порядок. Ляпляс говорить тільки про постання нашої планетної системи: з причини обертового руху сонця відділилась на його рівнику під впливом сили інерції якась кількість соняшної матерії і в образі кільце кружляла разом із сонцем, поки згодом це кільце не розірвалось і не стяглося в кулю, себто в планету. Такий процес повторився кілька разів, аж доки не сформувались усі планети. Постання місяців пояснюється таким самим способом. Експеримент Плято з краплею олії, виправленої в оборотний рух, дозвілить добре унаглядніє ідею Ляпляса. Він спричинився до неабиякого успіху її. Однаке, німецькому астрономові Нельке вдалося доказати, що висновки, витягнені з цієї простої і стрункої теорії, при глибшій аналізі

Її виразно й рішуче суперечать фактам. Тому довелося цю теорію відкинути. Були ще інші теорії, а серед них чимало витворів аматорської фантазії. Усі вони показались так само неслухними, і тепер можна сказати, що покищо не знаємо нічого певного про постання нашої планетної системи. Для цікавих скажемо за деякі новіші спроби розв'язати проблему, насамперед про так звану метеоритну гіпотезу. В основі її лежить припущення, що планетна система постала через захоплення сонцем тіл, що прилетіли з дальших світових просторів і, наблизившись до сонця, попали під діяння спричиненої ним сили гравітації і закрутились довкола нього. Але таке припущення треба відкинути вже хоч би з тієї однієї причини, що всі планети обертаються майже в одній площині і в один бік, чого не можна сподіватись, коли б вони поприлітали зовні і очевидно в різних напрямках і з різними площинами їх орбіт. Крім того, така система була б, як доказує механіка, не стійка (не стабільна), себто на довший час не могла б удержанатись. Ще одна гіпотеза каже, що могло колись пролітати на відповідній відстані від сонця велике небесне тіло і зилою гравітації витягнути з нього хвіст. Потому цей хвіст поділився на планети. І нарешті остання теорія: колись у первісній купі розрізених газів сонця були цілі області відокремлених вирів, і між тими вирами, на їх границях, могли повторитись матеріальні скupчення — теперішні планети.

Всі ці теорії мають бодай ту добру прикмету, що розглядають річ із різних боків і тим спричиняються до глибшого вивчення проблеми. Що теорії часто гинуть, не повинно викликати якогось пессімізму. Кожна наука має свої кладовища, де спочивають тлінні останки всяких гіпотез, що впали в боротьбі за наукову правду. Природа дуже ревниво оберігає свої таємниці. Але кінець кінцем вона таки не витримує натиску людського розуму, подається і розкриває свої скоронища!

Переходимо до опису дальших просторів. Насамперед до Галактичної системи. Як уже попереду згадано, перші досліди над цією системою розпочав при кінці 18-го століття В. Гершель. Але більше прислужився тут кенігсберський астроном Бесель, що 1838 року перший зміряв віддалу одної зі старих зір Чумацького шляху (*Proxima Centauri*) від землі. Віддала ця показалась такою великою, що для її виміру звичайна одиниця — кілометр — виявилась занадто дрібною і тому цілком непрактичною. Як не можна міряти міліметрами віддалі між містами, так само було б цілком нераціонально міряти кілометрами світові віддалення. Треба було вибрати більшу міру, і вибрано "світляний рік". Є це довжина дороги, що її пробігає світло за один рік часу. В переводі на кілометри це дає $300.000 \times 365 \times 24 \times 60 \times 60$, де число 300.000 скорість світла в кілометрах, 365 — число днів у році, 24 — число годин у добі, 60 — число мінут у годині, друге 60 — число секунд у мінунті. Зробивши означене перемноження, дістанемо 9,45 трильйонів кілометрів (трильйон — мільйон мільйонів). Таким чином, згадувана вже попереду найближча до нас зоря Чумацького шляху віддалена від землі на $9,45 \times 4,3 = 40,6$ трильйонів кіл. Зоря Сіріус на 9 світл. років. Полярна зірка на 42 світл. роки. Але в Чумацькому шляху є зорі, що їх світло доходить до нас і за тисячі років. Тимто картина цього шляху, що відкривається перед нами ясноїночи, належить до минувшини; як уже згадувалось, ми спостерігаємо те, що там було колись, а нинішній стан неба побачать допіру наші нащадки. І між самими зорями Галактичної системи дуже великі віддалі. Коли уявити собі в кожній столиці Європи по вишневій ягоді, то це віддасть нам приблизну картину розміщення зір у тій системі. І самі зорі не однакові. Є між ними "велетні" і "карлики". Велетні перевищують своїми розмірами в сотні разів наше сонце. Напр., головна зоря в сузір'ї Оріон має поперечник, у 460 разів більший від поперечника сонця. Між сонцем і тією зорею є приблизно таке саме відношення, як між вишневою ягодою в кімнаті і

самою кімнатою. Карликами називають зорі, близькі величиною до сонця. Одні з них трохи більші, другі трохи менші. Таких зір найбільше і вони становлять норму. Колись сонце вважали за велике божество, потім за осередок цілого світу, тепер бачимо, що це карлик поміж сталими зорями. Якби воно стояло на місці Полярної зірки, то для голого ока було б ледве помітне.

Скільки зір на Чумацькім шляху? Голим оком можна нарахувати 5000. З допомогою далекогляду до 50.000. Найmodерніші прилади дають до 100.000, а фотографічний спосіб більшою. Ніколи не можна відповісти на поставлене питання, бо в міру удосконалення способів досліду чило зір росте і росте.

В сузір'ї Цефей є зоря, позначена в астрономічних каталогах буквою б. Вона відріджняється від інших зір тим, що її поперечник періодично міняється, в рівних відступах часу стає раз більшим, раз меншим. Зоря наче пульсує, наче дихає. Вона в сотні разів більша від нашого сонця. Астрономія знає багато таких зір; їх називають цефеїдами. Разом із зміною величини поперечника відбувається коливання температури на поверхні зорі, а разом з тим її видимої і абсолютної яскності. З уваги на ці зміни називають такі зорі мілівшими. Дотепер нараховано їх до 9000, але це число росте з бігом часу, в міру поступу дослідів. Спостереження й вивчення мілівших зір становить одну з головних галузей астрономії, бо в них астрономи знаходять важливі вказівки на будову й склад самих зір.

На вивченні цефеїдів ґрунтуються загадана попереду "метода цефеїдів" для міряння віддалення далеко розташованих небесних тіл. Виявляється, що між періодом змін цефеїд і їх середньою абсолютною яскністю існує певний звязок, а саме: щодовший період коливання, то більша середня абсолютноя яскність зорі (докладно: логарифм періоду зміни пропорційний до середньої абсолютної яскности). Звідси виходить, що дві зорі мають однакову середню абсолютною яскність, коли їх періоди вмін рівні. А свідси дістаемо можливість обчислення відстані від нас одного цефеїда, коли відома відстань

З БІОГРАФІЇ КОМПОЗИТОРА

Розповідають, що знаменитий композитор Вольфганг Моцарт, коли йому було всього лише три роки, сідав за фортепіано і маленькими пальчиками перебирає клякви. Гра на інструменті так захоплювала хлопчика, що він годинами вдало підбирає терції і квінти.

Дитиною він навчився грати складні п'еси і навіть сам написав концерт для фортепіано. Маленького композитора приводили до відчая клякви, які він робив: творити свою музику хлопчик почав раніше, ніж навчився писати ноти. І дивно, що твори його були написані за всіма правилами теорії, які підказував музичний геній.

Батько Моцартів — провінційний скрипаль з міста Зальцбурга — зробив подорож з талановитим сином, і всюди він викликав величезне захоплення своїм обдаруванням. Видатні композитори того часу були вражені музичним генієм юного Моцарта.

В 13 років він написав першу оперу, яка не була поставлена лише через те, що деякі видатні композитори протидіяли цьому, боячись його конкуренції. В 14 років, переїхавши в Італію, Моцарт написав другу оперу — "Мітрідат", яка принесла йому величезний успіх. Поети багатьох країн присвячували композиторові оди й вірші. На честь Моцарта була вибита медаль з його зображенням.

Відомий композитор Гассе сказав тоді про Моцарта: "Цей хлопчик змусить забути нас усіх". Ці слова були пророчі. Моцарт став знаменитим, затмавив багатьох своїх сучасників. Він створив чимало опер, камерних та інструментальних творів, які здобули широке визнання і любов у всьому світі. Останній твір Моцарта — "Реквієм" був його лебединою піснею.

другого цефейда, що має той самий період коливання ясності. Приклад: нехай період коливання ясності якогось цефейда є три дні. Для скорочення мови називм його буквою А. Абсолютна ясність її мусить бути така сама, як ясність кожного іншого цефейда з тим самим періодом коливання. Шукаємо серед інших цефейдів такого, що має той самий період коливання і віддалення від землі вже відоме. Називм його буквою Б. Нехай середня видима ясність цефейда А в сто разів менша від видимої ясності цефейда Б. Через те, що середня абсолютна ясність обох цефейдів мусить бути

однакова, то зменшення видимої ясності цефейда А супроти цефейда Б в сто разів може бути пояснене тільки тим, що А перебуває далі, ніж Б, в десять разів, бо видима ясність міняється обернено-пропорційно до квадрату віддалення ($10^2 = 100$). Якщо зоря Б віддалена від нас на 200 світл. років, то зоря А на 200 х 10 = 2000 років.

Є два роди мінливих зір: в одних причина періодичних змін криється в середині їх, у других зовні. У цьому останньому випадку маємо справу з т. зв. подвійними зорями, себто з парами зір, що обертаються дов-

ПЛАН КОНЦЕРТОВОЇ ПОДОРОЖІ КАПЕЛІ БАНДУРИСТІВ

Вересень — Листопад 1955

Вересень

- 29. — Лондон, Онт.
- 30. — Гамільтон, Онт.

Жовтень

- 1. — Торонто, Онт.
- 2. — Судбури, Онт.
- 4. — Форт Віліям, Онт.
- 5. — Форт Френсіс, Онт.
- 6. — Вінніпег, Ман.
- 7. — Принц Альберт, Саск.
- 8. — Едмонтон, Алта.
- 9. — Калгарі, Алта.
- 10. — Саскатун, Саск.
- 11. — Кенора, Саск.
- 12. — Ріджайна, Саск.
- 14. — Міннеаполіс, Мінн.
- 15. — Чікаго, Ілл.
- 16. — Клівленд, Огайо

17. — Пітсбург, Пенна.

18. — Балтімора

19. — Скрентон

20. — Філадельфія

22. — Ньюарк

23. — Нью-Йорк

24. — Гартфорд

25. — Бостон

26. — Манчестер

28. — Оттава, Онт.

29. — Монреал (4:30 та 8:30)

30. — Сирекюзи, Н. Й.

Листопад

1. — Рочестер

2. — Ніагара Фаллс

3. — Бофало

5. — Толідо

6. — Детройт.

ПРОГРАМА

Програма цьогорічної концертової подорожі Капелі цілком оновлена. Крім розділу, присвяченого вчителеві Капелі Гнатові Хоткевичу, будуть у програмі такі розділи: релігійні твори (композиторів Бортнянського, Стеценка, Гончарова), що будуть виконані в супроводі бандур; розділ сольово-камерного характеру з одною чисто інструментальною композицією Григорія Кистастого для самих бандур і врешті третій розділ — пісень танкових та жартівливих. — Повна програма буде подана унаступному числі нашого журналу.

кола спільногого осередку їх мас і під час цього руху періодично заслонюють одна одну. Коли одна зоря заходить (для нашого ока) за другу, то тим самим світло від неї частинно або й цілком пропадає для нас. Коли ж обидві вони стають поруч, то сума посиленого ними світла стає найбільша. Ці зміни відбуваються з докладністю найліпшого годинника.

Приблизно четвертина всіх зір — подвійні зорі. Але існують ще системи складніші, з більшим числом зір, що порушуються одна довкола другої. Як постали такі подвійні й многозірні системи, не відомо. Є думка, що це сталося через роздвоєння. Але можна також думати, що через "захоплення" однієї зорі другою, коли одна пробігала на відповідній відстані від другої. Тільки цей останній здогад уважають за менш правдоподібний, з причини дуже великих віддалень між зорями.

Від часу до часу появляються на небі нові зорі — Novae. У місцях, де не видко було нічого, або де була ледве помітна зірка, нагло спахкує могутнє світло і протягом короткого часу (кількох днів, або навіть годин) яскравість його зростає від 50.000 — 100.000 разів. Коли б наше сонце раптово сталося новою зорею, то зайніло б простір аж до землі, себто його поперечник зрос би до 300 мільйонів кілометрів. Під час постання нової зорі її верхні шари розриваються й викидають великі кількості розжарених газів, що розлітаються усібіч. 1936 року, під час постання нової зорі в сузір'ї Ящірки, вдалося зміряти скорості, з якими газові маси вилітали в простори. Вони доходили до 1000 кілометрів

на секунду. Але спостережено чимало випадків, коли яскравості викинутих газів доходили й до 4000 кілометрів. Протягом років або й десятків років нові зорі по-малу знову погасають. Причина постання нових зір досі не вияснена. На підставі докладних фотографій астрономи приходять до думки, що в данім разі маємо справу, мабуть, з вибухами в середині зір.

Опіріч нових зір, постають ще т.зв. Supernovae, наднові зорі. В цім разі яскравість новопосталої зорі в сотні міліонів разів стає більшою від яскравості сонця. В часі свого найбільшого розжарення така зоря випромінює стільки тепла, як наше сонце за мільйони літ. Супернову зорю відкрив був 1572 року Тіхо де Браге в сузір'ї Касіопеї (укр. Борона), а Кеплер 1604 року в сузір'ї Вужа. Тепер відкриття нових і супернових зір відбуваються значно частіше. Лише в системі Чумацького шляху відкривають їх щороку коло 25. Як уже знаємо, сонце має на своїй поверхні температуру коло 6000 ступнів Цельсія. Коли б воно вибухло навірі нової зорі, то поверхнева температура його дійшла б до 50,000 ступнів.

(Зак. в слідуючому числі)

ВІД РЕДАКЦІЇ

Це число виходить з тижневим опізненням, яке стає виключно з вини друкарні.

Перепрошуємо шановних читачів, але заради цьому ми не могли ніяк.

ПЕРЕДПЛАТІТЬ

БАГАТО ІЛЮСТРОВАНІЙ

ЄДИННИЙ УКРАЇНСЬКИЙ АНГЛОМОВНИЙ ЖУРНАЛ

PACE

PACE — приносить у кожному числі статті і репортажі українських і чужих авторів, а також інтерв'ю із найвизначнішими українськими мистцями. У найновішому числі (за вересень) читайте: Лист з-поза Залізної занависи, виключну кореспонденцію нашого сталого європейського кореспондента, статтю про першого українського сенатора в Канаді, спеціальне інтерв'ю із найвизначнішою канадійською співачкою, українкою Лесею Зюбрак, що здобула Велику Нагороду на Всеканадійському мистецькому конкурсі і саме закінчила своє турне по Америці й Канаді, та багато іншого цікавого, багато ілюстрованого матеріалу.

PACE — є єдиним українським англомовним журналом, що інформує оточуючий нас світ про Україну й українців, а зокрема приносить постійно матеріал, що потрібний нам у щоденних зустрічах із чужим світом.

PACE — повинен бути в кожній українській хаті.

Надсилайте передплату або жадайте оказових чисел:

PACE PUBLISHERS LTD.

865 Bloor Street West, Toronto, Ont., Canada

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕСМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕЛЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БАГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНІНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.

Телефон: EM 8-9228

НАРОДНІ ТАНКИ РІДНОГО КРАЮ

Ч. 6 — МАДЯРЩИНА

"CZÁRDÁS"

ЧАРДАШ

МАДЯРСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТАНOK

Як і кожен інший народній танок, чардаш має в багатьох фігурах стільки відмін основних кроків, скільки частин має країна. Спочатку чардаш складався з двох частин. Першу частину — повільний танок — виконувано повільним хитанням голови й тулуба, а друга частина була в швидчому темпі з багатьма сміливими скоками та підскакуванням. Тепер, чардаш удосконалено, він є улюбленим бальним мадярським танком.

Цей танок, разом з іншими проявами народніх мадярських зичаїв та культури, може відіграти чималу роль в культурному розвитку Канади.

Пам'ятайте про це, коли згадуєте рідний край.

О'КІФС — БРОВАРСЬКА КОМПАНІЯ

O'Keeffe's
OLD VIENNA
BREWERY LTD

